

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Johannis Sleidani De Quatuor Summis Imperiis Libri Tres

Sleidanus, Johannes

Frankfurt a.M., 1683

Liber I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65507](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65507)

IOHANNIS SLEIDANI,

De

Quatuor Summis

Imperiis,

LIBER I.

Riusquam de Quatuor summis & præcipuis orbis terrarum Imperiis dicam, de BABYLONICO, PERSICO, GRÆCO, ROMANO, breviter hoc mihi præfandum est, in annorum supputatione ab orbe condito, magnam esse dissensionem: Nam & Hebræi & Eusebius & Augustinus & Alphonsus & Mirandula, multum inter se discordant. Veruntamen, quia plerique nostri seculi viri docti, rationem Hebræorum, hac quidem

A

dem

7-
1-
s,
e-
rit
m
ie

V-

dem in parte, sequuntur, vestigiis eorum & ipse insistam, cum res ita feret:

Annos ab orbe con- dito ad Christum natum nume- rant	Hebraei	}	Talmudici 3784.
			Rabbini recentes 3760
			Josephus 4102.
	Graeci	}	Metheodorus 5000.
			Eusebius 5190.
			Theophilus 5476.
	Latini	}	Hieronymus 3941.
			Augustinus 5351.
			Isidorus 5210.
	Recentiores	}	Beda 3952.
			Alphonsus 5984.
			Picus 3970.
			Alii 3962.

Vide Gilberti Genebrardi lib. 1. Chronograph.

Ac principio quidem, ut ad institutum veniam, ad primum videlicet Imperium, omissis illis, quæ in omnium primam ætatem inciderunt, omissa quoque narratione diluuii, quando quidem sacris literis hæc omnia continentur, neque melius dici possunt, *Genes. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.* exordium mihi sumam ab eo tempore, quo dissipatâ rursus aquarum mole, & desiccata terrâ, genus humanum, tunc ad paucissimos redactum, denuò propagari coepit.

Xeno-

Xenophon in *Æquivocis* tradit, sex inundationes maximè celebratas recenseri. Tempus autem hujus diluvii in autumnum referre Josephus *Antiquit. lib. 1. c. 5.* alii in tempus vernum collocant, quòd credibilius sit, Moysen supputare menses eo more, quem ipse Israëlitis tradiderat. Item, quòd folium oleæ, ad Noham allatum à columba, vernum tempus monstret, quæ teste Plinio *lib. 16. c. 25. tum floret.*

Diluvii tempus ad annum ponitur orbis conditi, millesimum, sexcentessimum, quinquagesimum sextum. [*Ante Æ. V. 1294.*] Methusalah autem, septimus ab Adam, hoc ipso tempore moritur, annos natus nongentos sexaginta novem, *Gen. 5.* Erat tum Noah, Nepos Methusalah ex filio Lamech, sexcentorum annorum, *Gen. 7.* & singulari DEI beneficio, cum suâ familiâ, servatus, ubi jam paulatim auferet hominum numerus, author suis liberis atque posteris fuit, ut in diversas regiones profecti, terram colerent, & oppida sibi constituerent, suam denique cuique provinciam forte illis designavit, anno circiter centesimo post diluvium. *Epiphanius in Panario heresi 66. Sulpit. Severus lib. 1. & c.*

Quo quidem tempore, Nimrod, Nohæ pronepos, unà cum suis in terra Chaldæorum confedit. Cùmque tandem crescente hominum multitudine, migrandum esset quàm plurimis, & diversæ quærendæ sedes atque coloniæ, voluerunt antea perpetuum sui monumentum relinquere, & duce Nimrodo cœperunt urbem ædificare, in eaque summæ turræ altitudinis, *Gen. 10. v. 10. Gen. 11. v. 4.* & immemores iræ divinæ, quæ nuper totum orbem terrarum absorpserat, & de qua diligenter ac sæpè multumque Noah illis haud dubiè concionatus erat, nominis sui famam superbis & ambitiosis operibus extendere cogitabant. *D. Hieronymus in 14. caput Esaiæ, turræ hanc vocat arcem, seu Capitolium, in urbe Babylone. Credibile autem est, historiam istam Poëtis occasionem dedisse, fingendi fabulam de Gigantibus, qui congestis altissimis montibus, cælum oppugnare conati sunt. Michael Glycas in ædificatione turris 40. annos consumptos scribit.*

Offensus autem DEUS, irritos fecit illorum conatus, lingvarum immisâ conturbatione, cùm priùs unum fuisset & idem

idem sermonis genus apud omnes. Itaque ab opere inchoato coacti desistere, in varias mundi partes abierunt. *Josephus lib. 1. cap. 5.*

Ab hac lingvarum conturbatione, nomen urbs accepit, ut Babel diceretur: ab eoque tempore, nimirum ab anno post diluvium circiter CXXXI. regni Chaldæi sumitur initium, & Babylonici. *Jos. Antiqu. Jud. lib. 1. cap. 5. Augustin. de civit. DEI lib. 16. c. 4. & 11. & lib. 17. c. 16. Berofus lib. 4. Matth. Beroaldus libr. 3. Chronicorum c. 2.* Babel, ait, unde est Babylonis profectum vocabulum, idem est, ac si dicatur Ba, id est, venit, & Bel, hoc est, confusio, id est, pro gloria, quam homines DEI securi somniabant, & querebant, retulerunt justo DEI judicio confusionem & ignominiam.

Primus autem Rex fuit is, quem diximus NIMROD, qui LVI. annis præfuisse dicitur: hunc Scriptura vocat ROBUSTUM VENATOREM, & vim atque potentiam ei tribuit, *Gen. 10. 1. Paral. 3. Mich. 5.* Terra Babylonica terra Nimrod nominatur.

Alii Saturnum vocant, eumque Imperii sui anno XLV. misisse principes ajunt co-

loniarum huc illuc, ASSUR, MEDUM, MAGOGUM, MOSCUM, qui regna sui nominis conderent, Assyrium, Medum, Magogum, Moscum: è quibus duo quidem illa prorsus ad Asiam, tertium autem atque postremum ad Asiam atque Europam pertinent. *Berosus lib. 5. Xenophon in Equivocis. Archilochus de temporibus. GOG & MAGOG non esse certas gentes, Augustinus lib. 20. cap. 11. de Civitate DEI, demonstrat. Adde, quæ habet Fives interpret. Suidas in voce Magog Persas à popularibus suis Magog & Magusaos appellari scribit.*

Ipsius Assur meminit etiam sacra Scriptura, *Gen. 10.* & Ninivem urbem ædificatam ab eo dicit. *Ninivem urbem Herodotus libro primo, in ripa Tigris conditam fuisse refert. Meminit & Lucianus, in Charonte. Hieronymus in locis Hebraicis, duas hujus nominis urbes facit: Unam Assyriorum, ab Assur ædificatam. Aliam in Arabia angulo, suo tempore corruptè Nenevet vocatum.*

Nimrodo successit filius JUPITER BELUS, *Berosus lib. 5.* qui ad occidentem Solem occupasse traditur omnem agrum in Sarmati-

matiam usque Europæam, ac deinde bellum quoque fecisse Sagarum regi Sabbatio, quem non ipse quidem, eò quod mortè præpediretur, sed ipsius filius Ninus oppressit, & productis longè latèque finibus, Monarchiam primus omnium cœpit.

Meminit Beli Archilochus, Orosius lib. 1. cap. 1. Marcellinus, lib. 23. Ninus memoratur à Strabone, Diodoro, Justino. Videatur Augustinus de Civit. Dei, lib. 16. c. 3. & 15. l. 18. c. 2.

Trecentis quinquaginta post diluvium annis [*Ante Æ. V. 1944.*] Noah moritur, *Gen. 9.* & duodevigesimo post anno circiter, [*Ante Æ. V. 1927.*] ABRAHAM, decimus à Noah, jussus à DEO, patriam relinquit, *Gen. 12.* cùm esset annorum septuaginta quinque: vigesimo quarto autem anno postea, foedus cum illo facit DEUS, per circumcisionem, quam instituit, *Gen. 17.* Centesimo ætatis anno [*Ante Æ. V. 1902.*] natus est ei filius ISAAC: *Gen. 21.* post illud tempus vixit annos septuaginta quinque, [*mortuus ante Æ. V. 1827.*] Nam humanæ vitæ spatium multò jam erat contractius.

Quomodo nepos ejus JACOB, quaque occasione devenerit in Ægyptum, ibique sit mortuus, quomodo deinde ipsius posteritas aliquot seculis in Ægypto permanferit, & durissima servitute preffa, beneficio Dei, per Mosen adminiftrum, educta fuerit atque liberata, sacrae literæ docent. *A Gen. c. 36. usque ad Ex. c. 14.*

Ponitur autem hæc emigratio Israëlis ex Ægypto, ad annum Orbis Conditi millesimum, quadringentesimum, quinquagesimum quartum, [*Ante Æ. V. 1497.*] nempe quadringentis annis & triginta, post promissionem Abrahamo datam, ut ait Paulus Apostolus, *Gal. 3.*

Post Mosen, JUDICES habuit populus Israeliticus, ad Saulem usque, cui DAVID successit, [*Ante Æ. V. 1060.*] Rex alter ejus populi, *I. lib. Paralip. Joseph. in Antiquit. Judaic.*

Nunc ad BABYLONICUM IMPERIUM revertamur. Nino mortuo, regnavit ejus uxor SEMIRAMIS, quæ divitiis & victoriis & triumphis nulli mortalium cessit. Babylonem oppidum extendit, & justæ magnitudinis urbem effecit, & variis ornavit

navit ædificiis, muroque cinxit. *Berosus*
L.V. Propertius lib. 3. Elegia 9. Dionys. in de-
scriptione orbis.

Æthiopiam devicit, & in India quoque
 bellum gessit.

Archilochus, Diodorus Siculus l. 3. Strabo,
Justinus lib. 1. Augustinus de Civitate D E I
lib. 18. cap. 2. Orosius lib. 1. c. 4. Fornandes lib. 1.
Suidas in voce Semiramis.

Ejus filius ZAMEIS, quintus Rex, nihil
 memorabile perfecit, sed proximus ab eo
 ARTUS, Bactrianos & Caspios imperio suo
 conjunxit. *Berosus lib. 5. Justinus 1. Diodo-*
rus 3. Metasthenes, Cassiodorus, Eusebius, For-
nandes.

Qui successit huic ARALIUS, ingenio qui-
 dem & studio militari clarus fuisse traditur,
 quid autem gesserit, non est proditum lite-
 ris. *Beros. l. 5. Eusebius, Cassiodorus, Meta-*
sthenes, Augustinus lib. 18. cap. 3. de Civitate
Dei, Fornandes.

Alter ab eo BALEUS, quàm plurimas
 gentes domuit, suosque fines ad Judæam
 usque produxit, ideoque Xerxes fuit cogno-
 minatus, hoc est, victor & triumphator,
 seu bellator. *Beros. lib. 5. Herodotus lib. 5.*

Eusebius, Cassiodorus, Metasthenes, Augustinus, Jornandes.

ARMATRITES nonus, voluptatibus & otio planè fuit addictus. *Cassiodorus Armametrem vocat. Augustinus lib. 18. cap. 3. Jornandes.*

DE BELOCHO X. nihil traditur, nisi quod auspicia curavit, & divinationes. *Metasthenes Priscum nominat. Augustinus lib. 18. c. 3. Jornandes.*

BALEUS undecimus, alteram à Semiramide laudem habet virtutis & industriæ militaris, & doctorum hominum scriptis valde celebratus fuisse dicitur. *Berosus, Metasthenes, Augustinus lib. 10. cap. 4. Cassiodorus, Jornandes.*

ALTAÐAS XII. otium & vitæ tranquillitatem secutus fertur, eò quòd stultum esse duceret, multis defatigari laboribus, & variis implicari curis, amplificandi regni causâ: quoniam ea res ad nullam hominum salutem & utilitatem, sed ad detrimentum potius atque servitutem pertineret. *Metasth. Cassiodorus, Jornandes.*

Qui hunc excepit, MAMITUS XIII. belli curam atque laborem in suis iterum excitavit,

tavit, ejusque fuit suspecta potentia Syris & Ægyptiis. *Berosus lib. 5. Metasthenes, Augustinus l. 18. c. 7. Jornandes.*

IN MANCALEO XIV. narrandi deficit argumentum. *Metasthenes. Cassiodoro dicitur Magehaleus. Jornandes.*

SPHÆRI XV. magna dicitur fuisse virtus atque prudentia. *Metasthenes, Augustinus l. 18. c. 8. Jornandes.*

MAMELI XVI. nullum facinus commemoratur. *Metasthenes, Jornandes.*

Sub SPARETO XVII. proditum est, passim accidisse miranda. *Jornandes.*

Qui fuit XVIII. ASCATADES, omnem Syriam suæ ditionis fecit. *Jornandes & alii.*

Et hætenus quidem is, qui circumfertur, BEROSUS: de quo quidem scripto, plerique omnes valdè dubitant, & adulterinum esse putant: sed quoniam aliis monumentis hac in parte destituimur, hunc ordinem sequimur. *Beatus Rhenanus rerum Germanicarum lib. 3. Ludovicus Vives commentario in Augustinum de Civitate DE I. c. 4. lib. 7. Caspar Peucerus in Chronico, Guilielmus Camdenus in sua Britannia, alique plurimi adulterinum censent*

Berosi scriptum. Videatur præterea Casparis Varrerii censura de Beroso Romæ excusa.

Ab aliis deinde reges viginti numerantur ad SARDANAPALUM usque, trigefimum octavum Assyriorum regem. *Metasthenes, Cassiodorus, Eusebius, Fornandes.*

Fuit hic omnium hominum longè effœminatissimus : inter mulierculas perpetuò desidens , colum & lanam tractabat , adeò totus immerfus voluptatibus, ut vix unquam sui conspectum præberet. His rebus alienati ab eo duo quidam ejus præfecti, BELOCHUS, Babylonix, ARBACES autem Medorum , factâ conjuratione, cùm turpitudinem ejus atque mollitiem vulgò traduxissent, bellum fecerunt. Ipse cum suo semiviro comitatu (*Virg. 4. Æn.*) vix tandem progressus in aciem , re malè gestâ , profugit in regiam , & constructâ pyrâ, se, divitiasque omnes, in ignem abjecit , [*circa annum ante Æ. V. 875.*] hoc uno facto virum imitatus , ut quidam ait de Sardanapalo. *Justinus lib. 1. Vellejus lib. 1. Athenæus lib. 12. cap. 12. Oros. lib. 1. cap. 19. Augustinus lib. 2. cap. 20. de Civitate Dei, Cicero 5. Tuscul. quest. Ovid. in*
Ibin.

Ibin. Jornandes lib. 1. Suidas in voce Sardanapalus Ἐκονοσκογκόλορ. Constantinus Manasses in Annalibus de interitu Sardanapali variat.

Hi duo præfecti Monarchiam post inter se partiuntur, & Belochus quidem Babylonis, Arbaces verò Medorum atque Persarum rex factus est. *Arbaces hic Justiniano Arbactus dicitur lib. 1. Orosio lib. 2. cap. 2. Arbatius: Vellejo mendosè Pharnaces pro Arbaces.*

Fuit ergò Sardanapalus Assyriorum rex postremus, in eo quidem ordine, quum ad mille trecentos annos ea Monarchia stetisset: nam plerique reges omnes diutissimè vixerunt. *Jornandes 1240. annos numerat.*

BELOCHUS XXXIX. aut si magis libet, primus Assyriorum Rex, in nova Monarchia, Manahen regem Israël sibi fecit. *Metasthenes.* Hunc Scriptura sacra non Belochum, sed PHUL appellat. *2. Reg. 15. 1. Par. 5.*

Ei successit PHUL ASSUR, cognomento TIGLATH PILLESSER, qui urbes aliquot Judææ cepit, & populum in Assyrios capti-

captivum abduxit: 2. *Par.* 2. hunc ipsum Tiglath, Achas rex Juda, sub quo vixit Esaias, de auxiliis interpellavit adversus regem Syriæ, eique dona misit. *Es.* 7. & 9. hoc fœdus vehementer dissuadetur.

Tiglath regem secutus est SALMANASSER, qui Samariam urbem, post trium annorum obsidionem, cepit, & Hoseam regem Israelis, unâque populum abduxit, & per suam ditionem illis domicilium attribuit, etiam in Medis, ut ait Scriptura. [*Ante A. U.* 723.] Unde quidam colligunt, ipsum imperasse quoque Medis. *Josephus lib. 9. cap. 13. seqq.*

Eum excepit SENNACHERIB, qui Ninivem urbem inhabitavit: Ezechiam regem Judæ multavit pecuniis, ac deinde cum ingenti exercitu Hierosolymam obsedit, 2. *Reg.* 18. & missis legatis, populum ad defectionem hortabatur, & regem, quòd auxilium à suo DEO speraret, irridebat; Sed non tulit impunè: Nam percutiente angelo DEI, desideravit unâ nocte, ad centum octoginta quinque hominum millia, quod Ezechix regi paulò antea per Esaiam DEUS confirmaverat:

2. *Reg.*

2. *Reg.* 19. 2. *Par.* 32. *Sir.* 48. *Es.* 37. 1. *Macc.* 7.
2. *Macc.* 8. & 15.

Deinde domum reversus, à suis ipse liberis fuit interfectus. *Joseph. lib.* 10. *Antiquitatum Judaicarum, cap.* 1. & 2.

Huc usque Babylonii, post debellatum Sardanapalum, Assyriis paruerunt. Cùm autem Sennacherib tantam, ut diximus, calamitatem ad Hierosolymam accepisset, neque multò post à suis filiis esset trucidatus, *Es.* 37. v. 38. magna fuit insecuta rerum mutatio, & divisum est regnum. Nam qui eam cædem fecerant, duo fratres, Adramelech & Sarasar, profugerunt quidem, sed nihilominus vim & arma pararunt in fratrem ASSARADONEM, qui post necem parentis regnum occupaverat, cùm antea quoque per absentiam illius Rempublicam gessisset, 2. *Reg.* 19. *Es.* 37. *Metasthenes.*

Hanc adeptus occasionem rei benè gerendæ, MERODACH Babyloniæ præfectus descivit, & indicto bello, cùm vicinas undique gentes, partim gratiâ, partim vi, paulatim ad se traduceret, duodecimo demum anno sui regni, devicto Assaradone,

done; totum Assyriorum Imperium Babylonis adjunxit, & XL. post annis regnavit. 2. Reg. 20. 2. Par. 32. *Metasthenes*, *Esaias* c. 39. & 50. *Joseph*.

Ab hoc nonnulli ponunt **BENMERODACH** & **NABUCHODONOSOR**, ejus nominis primum. (*Metasthenes*.) Sed quia literæ sacræ nihil ea de re produnt, nec aliis temerè potest adhiberi fides, eum Nabuchodonosor, de quo Scriptura sacra plurimam mentionem facit, proximum à Merodach numerabimus. 2. Reg. 24. *Jerem.* 46. *Joseph. lib.* 10. *cap.* 7. Is ergò statim à primis annis bellum fecit Ægyptiis, & regionem omnem, quæ est inde ab Euphrate usque ad Pelusium, illis ademit. *Pelusium nominatur à Suida clavis Ægypti, & ingressus & exitus.*

Jojachim regem Juda vectigalem sibi fecit, & octavo sui regni anno [*Ante Æ. V. 601.*] filium Jechoniam Regem, unà cum præcipuis viris & artificibus, non tantùm urbis Hierosolymæ, sed totius quoque regionis, Babylonem captivos abduxit. 2. Regum 24.

Anno

Anno XVIII. sui regni, [*Ante Æ. V. 590.*] Hierosolimam obsessam per biennium, cepit, ac paulò pòst diripuit, incendit, muros diruit, potissimam populi partem captivam abduxit, regem Zedechiam exoculavit, filios illius atque proceres interfecit. *2. Reg. 25. 2. Paralip. 16. Joseph. lib. 10. cap. 1.* Hanc verò calamitatem Hieremias anno primo regni Nabuchodonosor prædixerat: *Jerem. 25. & ult.* Et ab hoc quidem tempore numerandi anni LXX. captivitatis Babylonicae.

Ad annum circiter XXIV. sui regni, Nabuchodonosor, devictis Ammonitarum & Moabitarum regibus, *Jer. 4.* exercitum duxit in Ægyptum, & occupatâ regione totâ, MONARCHIAM pòst inchoavit.

Altero anno Monarchiæ, sicut nostri temporis Viri docti rationem putant, (*Lutherus, Funccius & alii in Chronologiis,*) per somnium vidit statuam ingentem, cuius erat caput aureum, pectus unâ cum brachiis argenteum, venter & femora ex ære, crura ferrea: pedum pars aliqua ferrea, pars autem fictilis. *Dan. 2. Joseph. Antiqu. Judaicar. lib. 10. cap. 11.* Experge-
factus

factus, cum non recordaretur somnii, & tamen valde esset attonitus, convocatis ariolis & divinatoribus, mandat, ut, quale fuisset somnium, explicarent, nisi facerent, capitis poenam denunciat. Eâ re cognitâ, Daniel adolescens, qui cum reliquis fuerat captivus eò deductus Hierosolymâ, nunciabat, se posse regis desiderio satisfacere: productus, incipit, & primò quidem, quid somniarit, ostendit, deinde, quid sibi vellet somnium, interpretatur: & statuam illam significare dicit quatuor orbis imperia summa, quæ sint ordine successura, & ad ipsum regem oratione conversa, *Tu, inquit, quem & summâ potentiâ Deus ornavit atq; gloriâ, cui dedit imperium in omnes homines, & bestias agri, volucresque cæli, tu nimirum, es illius statuæ caput aureum, post te regnum aliud orietur argenteû, videlicet de-*
teri-

terius, quàm sit hoc tuũ: deinde tertium aliud æreum, quod longè latèq; dominabitur: Regnum verò quartũ erit ferrẽũ.

Nã sicut ferrum comminuit et p̄domat omnia, sic etiã quartũ & postremũ illud reliqua omnia cõfringet, sibiq; subjiciet.

Doctrinam hanc de quatuor orbis terrarum catholicis Imperiis seu Monarchiis, post Rabinos impugnavit Johannes Bodinus Gallus in sua historica Methodo, cui præter alios responderunt Mattheus Dresserus, Andreas Franckenberger, & Johannes Pappus.

Hoc igitur primum est inauditum antea vaticinium, de quatuor Imperiis, quod nobis est per Daniele m divinitus patefactũ, res planè digna, quæ memoriæ tota commendetur, quia temporũ omnium historiam, ad finem usque mundi, paucis complectitur, ut postea sum dicturus, l. 3. in fin. Nunc satis est videre, hoc primum tempore Deum aperuisse nobis imperiorum ordinem ac vicissitudinem.

Quan-

Quanta verò fuerit potentia Nabuchodonosor, magis etiam perspicuum est ex eo loco Danielis, ubi Scriptura comparat eum Arbori, quæ ad cælum usque pertingat, quæ totum orbem terrarum velut obumbret, cujus folia sint longè pulcherrima, & fructus omnium uberrimus, quo saginetur & pingvescat, quicquid est animalium, cujus in frondibus atque ramis omne genus volucrum nidificet & quiescat. *Daniel. 1.*

Est igitur hæc PRIMA MONARCHIA: quæ sicut hoc rege vehementer aucta fuit, & ad summumeducta fastigium, ita quoque desiit, ac planè deleta fuit in ipsius nepotibus, quemadmodum per Daniele DEUS, aliosque Prophetas, denunciaverat. Regnavit Nabuchodonosor annis XLIII. *Josephus contra Appionem lib. 1. & Antiquit. Jud. lib. 10. cap. 12. Metasthenes 45. ei assignat, assumpto biennio, quo patris in imperio consors fuit.*

Quàm horrendo spectaculo DEUS & exemplo superbiam ejus, ut Daniel ait *cap. 4. & 5. Joseph. Antiquit. lib. 10. cap. 10.* sit ultus, operæ pretium est, ut cum omnes mor-

mortales, tum reges imprimis ac viri principes diligenter legant & considerent, quò videlicet majestatem divinam revereantur, & officium suum erga populum sibi commissum faciant.

Successit ei filius EVILMERODACH. 2. Regum 25. *fer. ult.* Is regnavit annis triginta, & successorem habuit ASSUR, qui tribus annis præfuit. Hunc excepit LABASSARDACH, septem annorum rex. Ab hoc imperii summam obtinuit BALTHASAR annis quinque; *Metasthenes & post eum autor historia Scholastica Petrus Comestor. Vide Joseph. Antiquitatum Judaicarum lib. 10. c. 13. & lib. 1. contra Appionem.*

Ad hunc modum eos nonnulli recensent; verum ætatis nostræ viri docti, *Philippus & alii*, his duobus omissis, ab Evilmerodach rege numerant Balthasarem filium, eumque per annos quatuordecim regnasse ferunt: quod quidem necesse est, ut conficiantur anni septuaginta, quibus apud Babylonios captivus fuit populus Judaicus: cum hujus captivitatis initium sumatur ab anno decimo nono regni Nabuchodonosor.

Qui

Qui rationem hanc sequuntur, & duos illos reges, de quibus dixi, prætermittunt, Scripturæ vestigiis insistent, & Hieremiæ præsertim testimonio, *Jerem. 15. & 17.* qui futurum prædixit, ut Judæi servirent regi Babel, ejusque filio, filiique filio. Sed hic liberum sit suum cuique judicium. Balthasar autem, ut ait Scriptura, *Dan. 5.* postremus fuit Babyloniorum rex, in eoque pariter omnes consentiunt. (*Joseph. Antiquit. lib. 10. cap. 33.*)

Jam quomodo capta sit Babylon, non ab uno describitur: (*Xenophon lib. 7. παρδ.*) quomodo autem imminentem regi calamitatem, & jam præsentem DEUS illi denunciaverit, Daniel commemorat, *Dan. 5.* & interfecto rege, summam Imperii translata esse dicit ad DARIUM MEDUM, tum LXII. natum annos. *Joseph. Antiquitat. lib. 10. cap. 13.*

Hic Darius à scriptoribus, (*Herodoto lib. 1. Xenophon. lib. 5. & 8. παρδ.*) vocatur CYAXARES, fuitque filius Astyagis, quem Daniel AHASVERUM vocat, octavi Medorum Regis: & cum sobolem masculam non haberet, filiam suam in matri-
moni-

monium dedit Cyro Persæ, Sororis filio, & bello lacesitus à Rege Assyriorum, in auxilium accersivit Cyrum, *Herodot. lib. i.* qui profectus eò cum copiis, & factus Imperator totius exercitus, feliciter rem administravit, urbe captâ potentissimâ. Post hanc victoriam non amplius anno Darius vixisse traditur, *Dan. 9.*

Et hoc quidem tempore, quum captâ Babylone Darius adhuc viveret, jamque per annos ferè septuaginta populus Israeliticus esset in Babylone captivus, Danieli, revolventi Hieremiam, (*Jerem. 25. & 29. Dan. 9.*) ejus captivitatis prænuncium, & precanti, Deus multò majora patefacit, & non solum instare liberationem confirmat, sed quo tempore sit etiam venturus Messias, qui pro peccatis hominum satisfaciat, ostendit.

A morte Darii summa rerum ad CYRUM generum delata fuit, & hoc quidem est ALTERIUS INITIUM MONARCHIÆ. Jam enim & Assyriam & Mediam & Persiam solus Cyrus obtinebat ad Jonium usque mare, sicut Thucydides ait, cùm ante captam Babylonem prælio cepisset Cræsum, Lydiæ regem potentissimum.

Here-

Herodotus lib.1. Justinus lib.1. Orosius lib.2. c.6. Suidas in voce Cræsus.

Est ergò CYRUS Persarum Rex primus & autor SECUNDÆ MONARCHIÆ.

De victis Babylonis, bellum gessit cum Scythis, eoque profectus ipse cum exercitu, circumventus tandem fuit per insidias, & interfectus, princeps laudatissimus. *Justinus lib.1. Valerius Maximus lib.9. cap.8. Oros. lib.2. cap.7. Frontinus Stratagem. lib.1. cap.5.*

Initio sui regni, post captam Babylonem, populo Judaico permisit, ut ex captivitate domum reversi, templum ac urbem Hierosolymam reædificarent, ad eamque rem sumptum liberalissimè subministrari jussit. *2. Par. 36. l.1. Esdræ c.1. l.3. Esdræ c.2. Joseph. Antiq. l.11. c.1.*

Hoc Deus per Esaiam, *cap.44. & 45.* seculis aliquot ante, quàm nasceretur ille, præ-nunciaverat nominatim.

De animorum immortalitate differenter ad filios ante mortem, Xenophon (*lib. 8.*) introducit, ut est apud Cicero-nem, (*Cicero in Catone Majore*) qui locum illum eleganter, ut omnia, vertit. Ad

septua-

septuagesimum annum Cyrus pervenit :
regnavit annis triginta, quum XL. natus
regnare cœpisset.

Filius ei fuit CAMBYSES, quem
domo proficiscens in bellum Scythicum,
regno præfecerat. *Herodot. lib. 3. Justinus*
l. 1. Is, absente & occupatô patre, cepit Æ-
gyptum: bello quidem egregius, sed alio-
qui vitiosus, & patris virtutem minimè
repræsentans. Inter alia turpiter immaniter-
que facta, fratrem quoque suum insidiosè
necari iussit.

In iis libris, quos de legibus Plato con-
scripsit, *Lib. 3.* valdè Cyrum in eo peccas-
se dicit, quòd molliter filios inter fœmi-
nas educasset, qui grandiores facti, & ab
assentatoribus còrrupti, quum ipsorum
auribus plerique servirent, mortuo pa-
rente, vitæ periculum alter alteri crea-
rint.

Cambysi secundo Persarum regi, qui
post mortem patris non diu superstes
fuit, DARIUS successit, filius Hystaspis.
(*Herodotus libr. 3.*) Et quoniam, à morte
Cyri, ac post tantam exercitus calami-
tatem nonnulli populi, & in his Babylo-
B nii,

nii, à Persico Regno defecerant, statim ab initio principatus arma sumpsit, & imperio suo rursus illos adjunxit, captâ quoque Babylone post longam obsidionem, operâ Zopyri. *Herodotus lib. 3. Justinus lib. 1. Plutarchus in Apoph. Suidas in voce Zopyrus.*

Bellum deinde suscepit in Athenienses, (*Herodot. 6. Plato in Menexeno. Plutarchus in Arist.*) qui subito collectis copiis, neque Lacedæmoniorum expectatis auxiliis, ad decem millia hominum, ingentem illius exercitum, (*ad sexcenta millia fuerunt, Justin. lib. 2.*) ad Marathonem, duce Milthiade, fuderunt. [*Ante Æ. V. 491.*] *Plutarchus pugnam Marathoniam ferè à trecentis historicis descriptam esse, affirmat.*

Cogitabat redintegrare bellum Darius: verùm in ipso conatu mortuus, filium habuit successorem XERXEM, qui decimo anno, quemadmodum Thucydides ait, post prælium illud ad Marathonem, (*Ante Æ. V. 480.*) innumerablem cum exercitu venit, ut Græciam omnem sibi subjugaret, *Justin. lib. 2.*
Itaque

Itaque rei gerendæ summa, de communi consensu fuit demandata Lacedæmoniis, (*id est, Spartanis, duce Leonida,*) quod ii totius Græciæ plurimum tunc poterant: Athenienses verò, secuti consilium Themistoclis, (*Justin. lib. 2.*) urbe desertâ, suis liberis & uxoribus huc illuc depositis, naves conscendunt, & hostem ad Salaminem insulam prælio vincunt. *Herodotus lib. 8. Diodorus lib. 11. Orosius lib. 2. cap. 10. Plutarchus in Themistocle, Cornelius Nepos in vita excell. Imper. Gell. lib. 17. cap. 21.*

Ea victoria toti Græciæ fuit salutaris: nam terrâ (*ad Plataas, ducibus Pausania & Aristide,*) quoque profligatus, turpi & infelici fugâ domum Xerxes revertit, & Græci quidem etiam, post discessum illius. Verùm Athenienses, qui classem haberent, ad quadringentas (*200. naves fabricasse refert Justin. lib. 2.*) circiter naves, profecti longius & insecuti, Sestum oppidum in Hellesponto, quod Persæ tenebant, capiunt (*duce Xantippo, Herodotus in fin. lib. ult.*) & ibi peracta hyeme reversi domum, suas uxores atque

liberos recolligunt, & urbis, quam hostis captam incenderat, mœnia restaurant, Themistoclis consilio, Thucyd. initio lib. 1. portumque muniunt. Bellum hoc Persarum, vel, ut Thucydides vocat, Medorum, eodem ferè tempore fuisse scribit Cicero in Bruto & Lelio, quo bellum Volscorum, cui Coriolanus exul Romanus interfuit. Id autem incidit in annum urbis conditæ CCLXVI. [Ante Æ. V. 487.] Plutarch. in Coriolano. Dionys. lib. 8. Plinius de Viris Illustr.

Persicum illud bellum descripsit Herodotus Lib. 7. 8. & 9. Thucydide prior. Eum Cicero lib. 1. de legib. vocat patrem historiarum, sed innumerabiles apud eum fabulas esse dicit.

Extat liber Plutarchi *Ἐπιφανείας Ἡροδότου*; sed huic responderunt Henricus Stephanus & Joachimus Camerarius VV. CL. Videatur Andreas Alciatus præfatione in Tacitum, & Ludovicus Vives lib. 2. de causis corruptarum artium.

Munitionem hanc Atheniensium indignè quidem ferebant Lacedæmonii, sed quum aliud non possent, mussabant.

Con-

Conjunctis etiam viribus, tùm ipsi, tùm aliqui Græci, & Athenienses, Cyprum capiunt & Byzantium urbem, quam Persæ tenebant. *Thucydid. libr. 1. Orosius, Justinus lib. 9.*

Erant tunc inter alios Lacedæmoniorum duces, PAUSANIAS, qui convictus proditionis, cùm domum rediisset, & obsessus in quodam asylo, fame fuit enecatus. THEMISTOCLES etiam accusatus hoc nomine, profugit. *Cornel. Nepos in vita excell. Imperat.*

Multis deinde variisque bellis & dissidiis jactata Græcia fuit, partim externis, partim civilibus, quæ Thucydides obiter exponit; sed tandem, quinquagesimo nimirum anno, post Xerxis è Græcia discessum, ut post Thucydidem ait Cicero, *Lib. 1.* bellum illud ingens natum est, [*Ante Æ. V. 431.*] quando Peloponnesus tota conjuravit in Athenienses, quorum in eo bello Dux erat Anaxogoræ Philosophi discipulus, PERICLES, *Justin. lib. 3.* quem dicendo fulgurare, tonare, permiscere Græciam, ait Aristophanes, (*in Achronensibus,*

actus 2. scena 5.) Nam iidem erant olim
& virtutis & eloquentiæ magistri. *Repetit
hoc ex Aristophane Cicero in Oratore. Habet
eundem locum Plinius lib. I. Epistola 20. ad
Cornel. Tacitum.*

Ex altera parte summæ rei præfectus
fuit ARCHIDAMUS, rex Lacedæmoniorum.

Periclis erat æqualis & æmulus THU-
CYDIDES, qui & bellum illud descripsit.
*Thucydides Historicus non idem est cum hoc
Periclis æmulo, ut Xylander vir iudicii &
doctrinæ laude excellentiss. in Plutarchi Pe-
riclem annotat.*

In prætura collegam Pericles habuit So-
phoclem, Poetam Tragicum, ut Cicero
narrat 1. Off.

Nunc ad Xerxem revertamur. Is, re
malè gestâ, cum in magnum contemptum
venisset, à suis est interfectus, *Diod. lib. 2.
Justinus lib. 3. Orosius lib. 2. cap. II.*

Ei successit filius ARTAXERXES LON-
GIMANUS. Ad hunc Themistocles exul,
de quo paulò ante diximus, profugit,
ibique vitam finiit, sepultus Magnesiæ.
*Plutarchus in Themistocle, Cornelius Ne-
pos in vitis Imperatorum excellent.* Cicero

in

in Bruto & Lelio. Valerius Maximus autem lib. 5. c. 3. & lib. 8. cap. 18. Themistoclem ad Xerxem fugisse scribit.

A Longimano regnavit DARIUS NOTHUS, [Ante A. V. 423.] qui sororem illius habebat in matrimonio. Darius Notus, Artaxerxis Longimani filiam Parysatida sororem suam habuit in matrimonio, & regnarunt ante eum Longimani filii legitimi, teste Plutarcho.

In hujus regnum incidit illud, quod diximus, bellum Peloponnesiacum. Belli Peloponnesiaci tempus Plinius lib. 30. cap. 1. refert ad Olymp. octogesima prima annum quartum. Aulus Gellius vero lib. 17. cap. 21. ad primum Olymp. 89. refert, Diodorus Siculus collocat id bellum in annum urbis condite 323. id est, in Olympiad. 87. annum tertium.

Et Athenienses quidem licet satis impediti essent, tamen ejus belli anno quarto, sicut Thucydides ait libro 3. classem in Siciliam, (Sicilia olim Trinacria dicta. Just. lib. 4. & Sicania) miserunt, verbo quidem, ut Leontinis adessent contra Syracusanos, revera autem,

ut insulam illam suæ ditionis efficerent , quò sic possent commodius perdomare Græciam , cumque subinde reverterentur & factiones alerent , Hermocrates , Syracusanus author fuit Siculis , ut omni deposita simultate , pacificarent : nam Athenienses ipsorum omnium libertati tendere insidias . Itaque persuasit , quod fuit ejus belli anno septimo .

Tribus post annis , pacem Athenienses & Peloponnesiaci faciunt in annos quinquaginta , sed non totum septennium ea pactio duravit . Tunc enim hostiliter multa fieri cœperunt ; & licet non planè sublata pax esset , ac subinde per inducias refarcirentur offensiones : tamen anno decimo septimo rursus ad arma ventum est totis viribus , duravitque bellum hoc alterum annis decem . Tunc Athenienses denuò classem ornatissimam in Siciliam mittunt . *Thucyd. lib. 6.* Primi duces erant inter alios , Alcibiades & Nicias , (*Lamachus addit Justin. lib. 4.*) Et hic quidem concionibus aliquot habitis , navigationem valdè dissuasit : Alcibiades verò contrà . *Diodor. Sic. lib. 13.* Siculis opem

opem ferebant Peloponnesiaci, tandem in portu Syracusano Athenienses cum hoste conflagunt, sed post ancipitem ac subinde variantē fortunam profligati fuerunt omnes atque concisi. (*& terrestri & navali pralio victi. Just. lib. 4.*) Interea Lacedæmonii sociique Darium Regem Persarum in Athenienses fœdere sibi conjungunt. Darii legatus erat Thissaphernes. *Thucyd. lib. 8.*

Cæterum post Codrum, (*meminit jur-
giorum Codri Virg. eclog. 5. de morte Co-
dri vid. Justin. l. 2.*) Polydorum Sparta-
num & Aristomenem Messenium, hi ferè
numerantur præcipui, maximeque clari
Græcorum Duces, quorum alii de totâ
Græciâ, alii de suâ quisq; patriâ benè me-
riti sunt: MILTIADÉS, (*casus est ad
Thermopylas,*) LEONIDAS, THEMI-
STOCLES, PERICLES, ARISTI-
DES, PAUSANIAS, XANTIPPUS,
(*hoc duce Athenienses navigarunt in Helle-
spontum. Herod.*) LEO TYCHIDES, (*Dux
Spartanus, judicatus fuit filius Alcibiadis,
quem genuerit, dum Sparta fuisset exul.*)
CIMON (*filius fuit Miltiadis.*) CONON,
B 5 (*Athe-*

theniensis dux, qui vicit Lacedæmonios ad Caidum, & muros Athenienses rursus extruxit suis sumptibus.) EPAMINONDAS, (Atheniensium virtus cum Epaminonda interit, Justin. lib. 6. occubuit autem ad Mantineam, fuit Thebanus dux,) LEOSTENES, (dux Atticus,) ARATUS Sicyonius, (Philippus Persei pater, ipsum necavit. Fuit dux Achaorum,) PHILOPŒMEN, (hic bellum gessit cum regibus Syria, & fuit dux Achaorum (ex iis plerique fuerunt iussi tandem exulare. De his Græcia luminibus videantur passim Xenophontis, Thucydidis, Pausania, Plutarchi aliorumq; historia, imprimis vero liber Cornelii Nepotis, sive Æmilii Probi, de vitâ excellentium Imperat.

Portum Syracusanum Cicero in Verrem lib. 5. describit in eumque solam Atheniensium classem, post hominum memoriam invasisse trecentis navibus, victam autem atque superatam in eo ipso portu, loci ipsius portusque naturâ, & tunc primum opes ipsius civitatis victas, comminutas atque depressas, & nobilitatis, imperii, gloriæ, naufragium fuisse factum dicit. Meminit Q. Fab. Maxi-

mus.

mus in Oratione, quæ apud Livium extat,
Lib. 28.

Siciliam, in circuitu patere, quantum
navis magna possit obire intra dies octo,
& à continenti distare Thucydides ait l.6.
circiter viginti stadiis.

Dario filii erant duo, ARTAXERXES
MNEMON & Cyrus: quorum ille mortuo
Parenti successit, [Ante Æ.V. 404.] Cy-
rus autem Joniam, Lydiamque tenebat:
sed sorte sua non contentus, fratri regi
bellum fecit, in eoque victus fuit & occi-
sus. *Xenoph. l.2. ἀναβ. Diod. l.14. Plutarch.
in Artaxerxe, Orosius l.2.*

Cyrum hunc minorem M. Portius
Cato, regem Persarum, & ut est apud Ci-
ceronem, præstantem ingenio virum, at-
que imperii gloriam vocat: Laudat etiam
ex Xenophonte, propter studium agri-
culturæ: nam ei Xenophon & militavit
& fuit familiaris, ideoque post ab Athe-
niensibus, qui Mnemonem habebant
amicum, pulsus fuit in exilium. *Xenoph.
lib.3. ἀναβ.*

A Mnemone regnavit OCHUS ex tribus
nato minimus filius. [Ante Æ.V. 358.]

Hunc excepit DARIUS POSTRE-
MUS. [*Ante Ær. Vulg. 335.*] Ei bellum
fecit ALEXANDER, Philippi Macedo-
num regis filius, qui Thebis everfis, &
pacatâ Græciâ, in Afiam contendit, &
tribus præliis Darium superavit, captâ il-
lius & matre & uxore, & filiabus. *Iustin.*
lib. II. Oros. l. 3. c. 16.

Ingentes quidem conditiones, & regni
partem ad Euphratem usque Darius ei de-
ferebat, (*Diodor. lib. 17. Curtius lib. 5.*) sed
ille respuit, neque destitit ante, quàm il-
lum expugnasset. Cum enim pacem obti-
nere Darius his conditionibus non posset,
(*Strabo lib. 26.*) tertium bellum instaurat,
& educto validissimo exercitu, rursus pro-
fligatur, inque fugâ trucidatur à suis,
(à Besso:) cum eoque Persicum impe-
rium, quod annis steterat ducentis & am-
plius, deletum fuit. *De Alexandro Magno*
ejusq; rebus toto imperii tempore gestis, vi-
deatur Plutarchus in ejus vita. Diodorus
Siculus lib. 16. Q. Curtius, Arrianus, Iusti-
nus, Johannes Monachus & Omnibus his re-
centior Gualternus Poëta in Alexandreide.

His

His tantis victoriis in suam ditionem produxit ALEXANDER quicquid est ferè terrarum ad orientem solem, & in Europam ex Asia transportavit imperii summam, & [*Ante Ær. Vulg. 331.*] TERRIAM constituit MONARCHIAM: *Diodorus lib. 17. Arrianus lib. 3. Curtius lib. 8. Justinus lib. 12.* Pòst etiam in India belligeravit: (*anno sui imperii nono,*) sed quæ hominum est infirmitas, tantam fortunæ benignitatem & indulgentiam moderatè ferre non potuit, & cum insolenter multa faceret, seque pro numine vellet propemodum adorari, Babylonem ubi venisset, feбри, vel ut nonnulli tradunt, veneno fuit extinctus. [*Ante Ær. Vulg. 323.*] *Cicero Philipp.* cum annorum esset triginta trium, & annos regnasset duodecim. *Videatur Plutarchus in Alexandro, Diodorus Siculus lib. 16. Arrianus lib. 7. Curtius lib. 10. Justinus lib. 12. Oros. lib. 3. cap. 10. Zosimus lib. 1. Meminit lib. 1. Maccab. cap. 1.*

Vitæ finem ei prædixerat Calanus Indus, ut ait Cicero, *Lib. 1. de Divin.* quum enim conscenderet in rogam ardentem,

& Alexander eum rogaret, si quid vellet, ut diceret: *optimè*, inquit, *propediem te videbo*. Paucis post diebus mortem obiit Alexander. *Justinus lib. 12. veneno extinctum dicit atatis anno 33. postquam regnasset 12. ann. & 6. menses. Plutarchus in Alexandro nonnihil variat. Meminit Arrianus lib. 7. Valerius Maximus lib. 1. cap. 8.*

Interitus ejus ad centesimam decimam quartam ponitur Olympiadem, urbis autem Romanæ conditæ anno quadringentesimo nono, trecentis nimirum & viginti duobus annis ante natum CHRISTUM. *Funccius & Chytræus obitum Alexandri M. ponunt ad annum U. C. 428. Bucholcerus & Beroaldus ad annum 429. Censeo igitur in Sleidano esse mendum, & scribendum anno quadringentesimo vigesimo nono: Videtur idem cum Livio congruere lib. 9. de Papirio Dictatore.*

Bonarum artium imprimis amans, & in homines doctos fuit liberalissimus, eoque nomine multorum celebratur monumen-

numen-

numentis. Homeri Poëma sibi familiarissimum habebat, & quanquam scriptores multos rerum suarum secum habuisse dicitur, (*Plin. lib. 7. cap. 9. Dio Chrysof. de regno lib. 2.*) tamen quum in Sigeo ad Achillis tumulum astitisset, *ô fortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris!* Cicero pro Archia. Fl. Vopiscus in vita Probi Imp. Symmachus lib. 9. Epist. 67.

Etenim sicut ab Apelle potissimum pingi & à Lysippo fingi, sic etiam ab iis tantum celebrari volebat, & posteritatis memoriæ commendari, qui in ipso laudando propriam ingenii gloriam consequi possent. Cic. ad Lucerium lib. 5. Epist. 12. Plutarchus in Alexandro & de fortuna Alexandri. Plin. lib. 5. cap. 37. & lib. 3. cap. 10. Horat. lib. 2. Epist. 1. Apulejus lib. 1. Floridorum.

ARISTOTELI præceptor negotium dedit animalium describendi naturas, *Plin. lib. 8. cap. 15.* ad eamque rem aliquot hominum millia per Græciam Asiamque

con-

constituit, pecuarios, venatores, piscatores, cetarios, aucupes & id genus alios, qui de singulis illum edocerent: ipsi verò scriptori præmium laboris dedisse traditur (*Athenæus lib. 9. & 12.*) octingenta talenta, hoc est, ut quidam ætatis nostræ viri docti rationem incunt, coronatorum aureorum millia quadringenta octoginta. *Budaus de asse, lib. 2. Philippus Melanchthon in oratione de vita Aristotelis. Matthæus Hostus lib. 3. rei nummarie.*

XENOCRATI Philosopho (*Cicero Tusc. 3.*) quinquaginta per legatos talenta misit, aureorum videlicet millia triginta, sed illo recusante: quòd tantâ pecuniâ non sibi diceret opus esse, legatis reversis, quid, inquit, nullosne habet ille amicos, quibus beneficiat? *Plutarchus in Alexandro, Diogenes Laertius de vitis Philos. lib. 4. Valerius Maximus lib. 4. cap. 3.*

Primis annis, quum Aristotelis esset discipulus, summo ingenio, summâque modestiâ præditum, postea verò quàm rex appellatus est, superbum, crudelem,

im-

immoderatum fuisse, ait Cicero. *Meminit Livius lib.9. Solinus cap.12. Cic.3. Tusc. & lib.13. ad Atticum. Epist.28.*

De splendore, delitiis & luxu Darii mira narrant scriptores. Nam omnis generis coquos, cupedinarios, sartores, artifices, magistrosque gulæ & unguentarios habebat in castris, ne quid ad corporis voluptatem omninò deesset.

Quantus etiam fuerit alioqui regum Persarum splendor & apparatus in quotidianis epulis, non ab uno memoriæ proditum est. *Athen lib.12. cap.2. lib.4. cap.5.*

Solebant, ut ait Cicero, (*Verrin.5.*) plures uxores habere: his autem uxoribus civitates attribuere, ut hæc mulieri redimiculum præberet, illa hunc, vel illum ornatum. *Meminit ejusdem moris Xenophon in ἀναβάσει, & Plato in Alcibiade priore.*

Talem igitur, ut dixi, vitæ finem habuit Darius, & in fugâ cum aquam turbidam bibisset, & cadaveribus inquinatam, negabat unquam se bibisse jucundius: nec enim sitiens unquam biberat. *Cic.5. Tusc. Quest.*

A morte

A morte Alexandri, divisa fuit imperii moles in proceres, *Oros. lib. 3. cap. 23. Justinus lib. 13.* Ptolomæum, Laomedontem, Antigonum, Cassandrum, Leonatum, Eumenem, Pythonem, Lysimachum Antipatrum, Meleagrum, Seleucum: in his autem præcipui fuerunt SELEUCUS Syriæ, PTOLOMÆUS, Ægypti, ANTI-GONUS Asiæ minoris, CASSANDER Macedonum Græciæq; rex deinde factus, oppressis omnibus Alexandri propinquis. *Pausan. lib. 9. Oros. lib. 3. cap. 23. Diod. lib. 20. Justinus lib. 14.*

Lysimachus, ille est, quem Alexander iratus aliquando concluderat cum leone: Cum autem interfectam ab eo belluam audisset, magno habuit in honore. *Cur-tius lib. 8. fabulosum hoc putat. Justinus lib. 15. Plin. lib. 8. cap. 15. Valerius lib. 9. c. 3. Plutarchus in Alexandro.*

Cæterum inter eos, quos dixi modò, successores, eorumque filios atque nepotes, gravissima bella fuerunt, ut fieri solet, dum ambitione depravatus animus quiescere non potest, & alienâ cum injuriâ suam potentiam augere studet.

Et

Et his quidem bellis, quoniam diuturna fuerunt, vehementer afflictæ regiones illæ omnes, in populi Romani ditionem paulatim venerunt, qui longè lateque rerum potitus, *QUARTAM* & postremam effecit Monarchiam, de quâ nobis jam dicendum est. *Julius Solinus cap. 14. Post Alexandrum qui fuere, magis ad segetem Romanæ gloria, quam ad hereditatem tanti nominis ortos invenimus. Herodot. lib. 1. Qui Alexandro successerunt, ita contumeliose, violenterq; dominati sunt, ut illius imperio grave dedecus conciliarint.*

Cæterùm inter Ægypti reges, Alexandri successores, numeratus *PTOLOMÆUS PHILADELPHUS*, admodùm laudatus Princeps. Nam & pacem coluit, quantum in ipso fuit, & artes liberales excitavit, constitutis præmiis, & Bibliothecam effecit luculentissimam, (*Athenæus lib. 2. cap. 5.*) & Mosis libros atque Prophetarum in Græcam linguam jussit converti. *Josephus Antiquit. Judaic. lib. 12. cap. 2. Philo de vita Mosis lib. 2. Epiphanius libro de mensuris & ponderibus, Galenus*

lenus lib. de natura humana, Zonaras
tomo 1. Nicephorus lib 4. cap. 4. Memi-
nit Ammianus Marcell. lib. 22. Gell. lib. 6.
cap. 17. Augustinus lib. 18. cap. 42. de Civi-
tate Dei. Constantinus Manasses in An-
nalib.

Romanæ igitur urbis initium fuit, quo
tempore Salmanasser rex, de quo supra di-
ctum est, Assyriis imperabat, nimirum,
anno primo septimæ Olympiadis, (*De
initio urbis Romanæ & dissentientibus scri-
ptorum sententiis videatur Plutarchus in
Romulo, Solin. cap. 1. Camerarius in An-
notation. in Solinum, Onuphrius lib. 1. Fa-
stor.*) autore Plutarcho : conditi autem
orbis anno ter millesimo, ducentesimo,
duodecimo, (*Ante Æ. V. 753.*) cum an-
nis ferè quadringentis antè in Latio cœpis-
set regnare Æneas, (*Flor. lib. 1. cap. 1.*) à
bello Trojano, quod Homerus ad poster-
tatem transmisit : de cuius quidem ætate,
sicut etiam patriâ, nihil certi constat, nisi
quòd ante conditam urbem atq; Romulum
multis annis eum fuisse, Cicero scribit in
*Brut. Herodot. Halicarnassens lib. 2. Homerû
& He-*

& Hesiodum quadringentis non amplius annis ante sua tempora vixisse testatur, attamen post bellum Trojanum ipsum vixisse scribunt quidam, cum essent exacti 150. anni. videatur præterea A. Gellius lib. 17. c. 21. Solin. cap. 35. De patria Homeri habet Gellius lib. 3. c. 11. & Oratio Cic. pro Archia.

Nullum verò scriptum existit prophanicum, illius poemate vetustius: Nam sicut Horatius ait Lib. 4. Ode 9.

Vixere fortes ante Agamemnona

Multi: sed omnes illacrymabiles

Urgentur, ignotiq; longâ

Nocte: carent quia vate sacro.

Significat idem quoque Cicero, (In Bruto) nec oratoris ullum extare vestigium dicit ante Homerum. Diversum ab hac sententia scribit Eusebius de præparatione Evangel. libr. 10. cap. 3.

Tenuis autem, & propè despecta populi Romani fuit origo, sed quia Deus ita constituit, sicuti postea docebitur, in summam exerevit potentiam. Cicero de consolatione. Constat inter omnes, quæ præclara dicuntur, ea ferè omnia à tenuibus initiis sumfisse exordium.

Prin-

Principio, REGES ibi septem imperarunt annis ducentis, quadraginta quatuor. *Vide Livium lib. 1. Dionys. lib. 5. Flor. lib. 1. cap. 8. Messalam. Fest. Rufum. Eutrop. lib. 1. Oros. lib. 1. cap. 5. Jordanem, Solinum. Causam diversitatis inter hos explicat Sigonius commentario in Fastos & Triumphos Rom.*

Et sexti quidem regis ætate, (Cic. in Bruto) SERVII TULLII, Solonem ac Pisistratum, apud Athenienses: Pythagoram autem in Italia floruisse, Cicero scribit, 1. & 4. *Tuscul. quest.* quo tempore TARQUINIUS SUPERBUS fuit ejectus. [*Ante Æ. Vulg. 508.*]

Athenas etiam ait, regnante Servio Tullô, stetisse jam supra septingentos annos. Profligatis regibus, ad binos CONSULES rerum summa delata fuit, quorum magistratus erat annuus. *Livius lib. 2. Florus lib. 1. cap. 9. Cicero de Legibus. Ovid. 2. Fastor. Fenestella cap. 7. de Magistratib. Roman. Eutrop. lib. 1. Pomp. tit. 2. lib. 1. Digestorum.*

Primus

Primus Consul, L. JUNIUS BRU-
TUS, quàm fuerat acer & industrius in
profligandis regibus, & constituendâ li-
bertate, tam etiam erat vigilans & stre-
nuus in eâdem conservendâ. Quùm enim
inter alios nobiles adolescentes Romanos,
ipsius quoque filii duo, Titus & Tiberius,
occulta tractarent consilia de restituendis
Tarquiniis, re per indicium patefactâ,
capitali supplicio palàm illos affecit. *Li-
vius lib.2. Dionys. lib.5. Plutarchus in Po-
blicola. Val. lib.5. cap.8. Oros. lib.2. cap.6.
Virgil. lib.6. Juvenalis Satyr.8. Plinius de
viris Illustr.*

Collegæ quoque suo, Tarquinio Col-
latino (*marito Lucretia*) imperium abro-
gabat, qui fuerat socius ejus in expellen-
dis regibus, & consiliorum etiam ad-
jutor. Idque Cicero defendit, ut justè
factum, & patriæ tum utile, tum hone-
stum fuisse dicit, ut nomen Tarqui-
norum & memoria regni tolleretur.
*Abdicationis Collatini non eadem causa
ab omnibus traditur. Videatur Livius l.2.
Gell. lib.15. cap.29. Cicer. in Bruto & 3. de
Offic. Dionys. l.5. Plutarchus in Poblícola*
Angu-

*Augustinus de Dei Civit. lib.2. cap.17. hoc
Bruti factum scelus, Tarquinium vero bo-
num & innocentem virum nominat.*

Cæterùm in variâ populi Romani for-
tunâ, cum Hetruria conspirasset omnis,
in hostem egressi urbe Româ trecenti
F A B I Æ gentis, interfecti fuerunt
omnes, uno superstite tantum impubere
domi relicto, qui familiam deinde pro-
pagavit: fuit hoc anno tricesimo tertio
post ejectos reges. [*Ante Ær. Vulg. 476.*]
*Livius lib.2. Florus lib.1. cap.12. Ovid. lib.2.
Fast. Entropius lib.1. Oros. lib.2. cap.5. Pli-
nius de viris illustribus. Gellius lib.17. cap.21.
Dionysius lib.9. dissentit ab his & verisimi-
liora affert. De die hujus cladis videatur
Macrob. lib.2. cap.16. Plutarch. in Camillo.
Liv. lib.6. Tacitus lib.2. Historiarum.*

Ob turbulentum autem Reipubl.
statum conditæ urbis anno trecentesi-
mo, legati in Græciam missi fuerunt,
qui leges illinc adferrent, quibus deinde
civitas uteretur. (*Vide Matth. Beroald.
libr. 4. Chronolog.*) Iis reversis, mutata
Reipubl. forma fuit, & DECENVIRI con-
stituti,

stituti, [*Ante Ær. Vulg. 450.*] qui rei sum-
 mæ præessent : sed non totum trienni-
 um duravit hic status, & APPIUS CLAU-
 DIUS, ex Decemviris unus, nequitiâ suâ,
 cum L. Virginii, civis Romani, filiam vir-
 ginem ad libidinem abriperet, occasio-
 nem populo dedit, ut ordinem totum
 profligarent. *Dionysius lib. 11. Livius lib. 5.*
Diodorus lib. 12. Eutropius lib. 1. Valerius
lib. 6. cap. 1. Florus lib. 1. cap. 24. Cic. 2. de fini-
bus. Justin. Imperat. lib. 2. ff. de orig. jur.
 §. 24.

Itaque res ad Consules rediit : sed & hi
 paucorum fuerunt annorum, & creati
 sunt TRIBUNI MILITUM duo, consulari
 potestate : [*Ante Ær. Vulg. 443.*] verum
 hi sub finem anni deposito magistratu,
 consulibus denuò locum fecerunt, eoque
 tempore, quod erat anno urbis CCCXV.
 L. QUINTIUS CINCINNATUS, Dicta-
 tor, Sp. Melium, largitione frumentariâ ca-
 ptantem in urbe regnum, per C. Servi-
 lium Halam, magistrum equitum, in-
 terfecit, ejusque domum complanavit.
 (*Ante Ær. Vulg. 437.*) *Livius lib. 4. Flo-*
rus lib. 1. cap. 26. Cic. 1. Catilin. pro domo, 2.

de finibus in Catone, Plin. lib. 18. cap. 3. Valer. Max. lib. 5. c. 3. Plin. de viris illustribus.

Biennio post rediit potestas ad tribunos militum, qui deinde non bini, sed plures eodem tempore creabantur, pro voluntate populi & Reipubl. conditione.

Duravit hic magistratus per annos fere septuaginta, & inter alios floruit in hoc ordine, M. FURIUS CAMILLUS, virtute nulli secundus, qui præclare de Republica meritus, in exilium fuit eiectus ab ingrata patria, cum quartum fuisset tribunus militum: sed cum captam à Gallis Senonibus urbem Romam liberasset, hostemque fudisset, restitutus dignitati fuit, biennio post factus Dictator. *De Camillo vide Livium lib. 5. 6. & 7. Florum lib. 1. cap. 12. & seqq. Valerium lib. 5. cap. 3. Polybium lib. 8. Plinium de viris illustribus: Plutarchum in Camillo: August. de Civitate Dei lib. 2. cap. 17.*

Paucis verò post annis M. MANLIUS, qui Capitolium à Gallis defenderat, ob suspicionem affectati regni, de saxo Tarpejo dejicitur, (Cic. 1. Philipp.) & decretum fuit factum, ne quis gentis Manliæ patriæ

patricius, vocaretur Marcus. [*Ante Ær. Vulg. 381.*] *Livius lib. 6. Florus lib. 1. cap. 26. Plutarchus in Camillo. Plin. lib. 7. cap. 28. Valerius Max. lib. 6. cap. 3. Cicero pro domo sua. Quintil. lib. 3. cap. 9. Gellius lib. 17. cap. 21. citato Cornelio Nepote, nonnihil variat.*

Septimùm deinde creatus est Tribunus militum CAMILLUS, & ætate gravis vitam finiit anno conditæ urbis CCCLXXXIX. (*Sigon. 388.*) [*Ante Æram Vulg. 362.*] quum anno uno [*Ante Æram Vulg. 363.*] ante ipsius mortem, à Tribunis Militum, Reipublicæ procuratio ad CONSULES rediisset, ex quibus tunc primum unus fuit plebejus. *Camillus obiit L. Genutio, & Q. Servilio Coss. quo anno ingens Romam universam pestilentia invasit, de qua Livius lib. 7. Oros. lib. 3. cap. 4. que & Camillum sustulit. Plin. lib. 14. cap. 1.*

Dedit autem hæc ætas longè præstantissimos belli duces in ea civitate, M. VALERIUM CORVINUM, T. MANLIUM TORQUATUM, C. MARTIUM RUTILIUM, P. DECIUM MUREM, PAPIRIUM CORSO-

REM, PUBLIUM PHILONEM, L. VOLU-
LUMNIUM, & alios. *De his Plinius de vi-*
ris illustribus. Item Onomasticon Romanum
Glandorpii.

Ex his T. MANLIUS TORQUATUS,
Consul, filium suum, quod præter manda-
tum, extra ordinem, duello pugnasset in
hostem, tametsi feliciter, securi percussit.
[*Ante Ær. Vulg. 336.*] *Diodorus Siculus*
lib. 17. Salustius in Catilinaria. Livius
lib. 8. Plutarchus in Fabio Max. Cic. 1. de
finibus. 3. Offic. pro Sylla. Valerius Max. lib. 6
cap. 9. Gell. lib. 9. cap. 13. Frontinus lib. 4
cap. 1. Vide proverbium, Manliana Impe-
ria 2. de finibus apud Ciceronem & Era-
smum, Plinius de viris illustribus, Gellius
lib. 17. c. 21.

P. DECIUS MUS, Consul, [*Anno eodem*
in prælio contra Latinos, pro exercitu
populi Romani sese devovit, & in con-
fertissimam turbam hostium irruptione
factâ confossus, nutantem rem Roma-
nam restituit. *Livius lib. 8. Flor. lib. 1*
cap. 14. Cic. 1. de divinatione, 2. de Finibus
in Catone, 1. Tuscul. quest. Plin. lib. 22
cap. 25. Valer. lib. 5. cap. 6. & lib. 1. cap. 7

Augu

Augustinus de Civitate Dei, lib. 3. cap. 18. Meminere Virgil. lib. 6. Propertius lib. 2. Elegia 9. Juvenalis Satyra 8. Lucanus l. 2. Claudianus de 4. Consulatu Honorii. Frontinus Stratag. lib. 4. cap. 5.

Idem fecit ejus Filius, ejusdem nominis quartum Consul, annis XLIV. post, in bello contra Gallos Senones. *Livius lib. 10. Cicero 2. de Finib. Florus l. 1. c. 17. Cicero 1. Tuscul. quest. in Caton. pro Sexto, pro domo sua, pro C. Rabirio Posthumo 4. ad Herennium. Val. l. 5. cap. 6. Oros. l. 3. cap. 21. Plin. de viris illust.*

Eo, quod ante diximus, tempore, ad annum urbis conditæ CCCCXX. floruit ac bella gessit ALEXANDER MAGNUS, tertiæ Monarchiæ conditor, ut supra docuimus. Cùm hoc T. Livius *Libr. 9.* componit L. PAPIRIUM CURSOREM, & expatiatus tum sui, tum Lectoris reficiendi causa, demonstrat, eum inter alios Alexandro potuisse resistere, si fortè post devictam Asiam, in Europam abductis copiis, ille populo Romano bellum fecisset. *Repetit hoc idem Ammianus Marcellinus lib. 30. his verbis: Papirius Cursor,*

ad resistendum aptus Alexandro Magno, si calcasset Italiam, estimatus. Item Paulus Orosius lib. 3. cap. 15. Vide, quid hic in Livio desideret Ancon. Muretus variarum Lection. lib. 15. cap. 14.

Erat omninò summâ præditus virtute is, quem dixi, PAPIRIUS CURSOR. Nam, ut alia prætermittam, quando T. Venturius Calvinus, Sp. Posthumius Albinus II. Consules, cum toto exercitu, sub jugum missi fuerunt à Samnitibus ad furcas Caudinas, & turpiter cum hoste pacificaverunt, ille factus Consul, hostem victorem fudit ac profligavit. Livius lib. 9. Florus lib. 1. cap. 16. Cic. 3. Offic. Augustinus lib. 3. de Civitate Dei, cap. 17. & lib. 5. cap. 22. Entrop. lib. 2.

Quàm etiam severè disciplinam oporteat servare militarem, in suo declaravit equitum magistro Dictator ipse. Livius lib. 8. Entropius 2. Valerius Max. lib. 2. cap. 7. Plinius de viris illustr. Frontinus Stratagem. lib. 4. cap. 1.

Protulit insuper hæc & aliquantò superior ætas in Græcia, viros longè doctissimos. (Cic. 3. de Oratore.) Tunc enim,

SOCRATES

SOCRATES, & ab hoc, velut ex fonte quopiam, ARISTIPPUS, PLATO, ANTISTHENES, SPEUSIPPUS, ARISTOTELES, DICÆARCHUS, XENOCRATES, HERACLIDES, THEOPHRASTUS, POLEMO, STRATO floruerunt, Physi- ci omnes, & ut ait Cicero, 1. *de natur. Deorum*, speculatores venatoresque naturæ. De his vide Diogenem Laërtium in vitis Philosophorum.

Floruerunt etiam Oratores clarissimi, (*Cic. in Bruto*) GORGIAS, PROTAGORAS, PRODICUS, HIPPIAS, ISOCRATES, LYSIAS, DEMOSTHENES, HYPERIDES, ÆSCHINES, PHALEREUS, DEMETRIUS, DEMOCHARES. Historici verò, XENOPHON imprimis, quem Socraticum Cicero vocat, (*lib. 2. de Oratore, 2. Offic. 2. Tuscul. quæst.*) & CALISTHENES, comes Alexandri Magni. De Calisthene Plutarchus in Alexandro. Cicero de Rab. Posthumo. Ariannus lib. 4. Curtius libr. 6. Oros. libr. 3. cap. 18. Diogenes Laërtius lib. 5.

Hâc ætate vixit Syracusanorum Tyrannus, *Iust. lib. 21.* DIONYSIUS: ad quem Plato cum venisset, [*Ante Ær. Vulg. 386.*] deque viri principis officio liberè locu-

tus esset, in maximo vitæ periculo fuit, ut Cicerone narrat *pro C. Rabirio*. Vide *Diogenem Laërtium lib. 3.*

Hic est ille, (*de credulitate differit Justin. lib. 21.*) qui non propinquis, sed convenis quibusdam & feris hominibus atque barbaris custodiam corporis committebat: (*Plutarchus in Dione*) qui tondere filias suas docuit, ne tonsori collum committeret: qui ferrum ab iisdem, cum essent adultæ, removit, instituitque, ut candentibus juglandium putaminibus barbam sibi & capillum adurerent: (*Cic. libro 5. Tusc. quest. Marcell. l. 6. Cic. 3. Offic. Valerius Max. lib. 9. cap. 24.*) qui noctu sic ad uxores ventitabat, ut omnia specularetur & perferutaretur antè: qui, quum in communibus suggestis consistere non auderet, concionari ex turri solebat; qui DAMOCLI parasito, cujusmodi sua esset felicitas, quam ille prædicaverat, ostendit, cum in summis delitiis, omniumque rerum copiâ, luxuque accumulanti, gladium fulgentem, è lacunari secta equina appensum, dimitti jussit, ut impenderet illius cervicibus. *Cicer. lib. 5. Tuscul.*

*Tuscul. Hor. lib. 3. Odâ 1. Persius Satyr. 3. Macro-
b. in somn. Scipionis, lib. 1. cap. 10. Marcell.
l. 89.*

Post Alexandri mortem annis circiter
XLII. [*Ante Ær. Vulg. 280.*] bella gessit cum
Romanis, & in Italiam venit, Epirotarum
rex, PYRRHUS. *Livius lib. 14. Florus lib. 1. c. 18.
Plutarchus in Pyrrho. Entrop. lib. 2. Justinus
lib. 18. Pausanias in Atticis. Plinius de viris
illustribus.*

Altero ejus belli anno sollicitabat Se-
natum ad pacem & foedus faciendum,
Livius lib. 3. sed APPIUS CLAUDIUS æta-
te gravis, & cæcus, qui ante annos septen-
decim fuerat Consul II. ut ait Cicero (*in
Catone Majore,*) venit in curiam, & Se-
natum, inclinantem ad pacem, deterruit,
ne foedus cum eo facerent. Tanta enim
erat in eo vis animi, ut in illo suo casu, nec
privato nec publico muneri deesset. (*Ci-
cero 5. lib. Tuscul. quest.*) Oratio, quam
tunc habuit de Pyrrho, quum pacem di-
rimeret, extabat tempore Ciceronis, ut
ipse ait. *De Appio videatur Livius
lib. 13. Florus lib. 1. cap. 18. Plinius de
viris illustribus. Plutarchus in Pyrrho.*

Ovidius 6. Fastorum. Meminit Cicero in Bruto & Philipp. 1.

Insignem tunc operam Reipubl. navavit C. FABRICIUS LUSCINUS, qui sollicitatus à Pyrrho ad defectionem, amplissima illius munera contempsit, atque promissa. *Eutropius lib. 2. Lucanus lib. 3. Livius lib. 13.* Nec id modò, sed captivum etiam ei remisit perfugam, qui veneno se posse regem tollere confirmarat. Cicero confert eum cum Aristide Atheniensi. *Transfuga hic Eutropio lib. 2. Medicus Regius; Gellio lib. 3. cap. 8. amicus regius; Marcellino lib. 30. minister regius appellatur.* Est autem Timochares Gellio, Demochares Marcellino, utrique diverso nomine Nicias. *Ambraciensem Valerius lib. 6. cap. 5. & Gellius citato loco faciunt.* Quomodo cetera authores varient, ex citatis locis petatur. *Meminit Plutarchus in Pyrrho. Cicero. 1. & 3. Offic. Suidas in voce Fabricius.*

Secundò reversum in Italiam Pyrrhum, MANIUS CURIUS DENTATUS omninò profligavit, (sub Campis Arusinis, Anno U.C. 478.) ac triumphum egit. [Ante Æ. Vnlg. 275.]

Pyrr-

Pyrrhus omnium primus Elefantos adduxit in Lucaniam. *Iustin. lib. 18. Varro de lingua Latina, lib. 6. Plin. lib. 8. cap. 6. Iulius Solin. cap. 38. Oros. lib. 4. cap. 1. Flavius Vegetius de re militari.*

Et adhuc quidem, per annos ferè quingentos, bella gesserunt Romani cum Italiae solùm populis, (*Livius lib. 14. Flor. lib. 1. c. 18. Iustin. 23. Eutr. 1. Cic. in Catone & pro Murena*) è quibus acerrimè restiterunt, ac sæpè rebellarunt, nunc victi, nunc victores, Latini, Vegentes, Æqui, Falisci, Samnites, Hetrusci, quibus demum devictis atque pacatis, exortum est longè gravissimum bellum in CARTHAGINENSES: (*Videat. Livius lib. 30. & seqq. Epitom. Eutrop. lib. 1. & 2. Flor. 21. & c.*) cujus quidem urbis originem, Româ multò vetustiore esse constat. Fertur à *Iustin. l. 18. Carthaginem conditam 27. annis antè, quam Roma. Carthago condita annis 143. & mensibus octo à templo Salomonis, ut Iosephus lib. 1. contra Apionem scribit. [Ante Æram Vulg. 873.] Est annus ante excidium ejus 751. Verùm Dionysius ex Timeo Siculo annotat, Carthaginem conditam esse anno 38. ante pri-*

nam Olympiadem. Vellejus lib. i. anno 667. ante everfionem sub Scipione. Iosephus ergo facit Carthaginem annis 81. antiquiorem, quàm Dionysius. Suidas in voce κάρχινδών dicit Carthaginem 700. annos à prima origine finitimis imperasse, deinde à Scipione solo aequatam.

Initium belli fuit ad annum urbis Romæ **CCCCXXCV.** (*Annus, quo Bellum Punicum primum geri cœptum, varium numerum apud scriptores habet. In fastis Capitolinis est CCCCXXCIX. [Ante Ær. Vulg. 264.] Consentit Solinus.*) In eoque cum primis memorabile est illud, quod de **M. ATTILIO REGULO** memoriæ proditum est, qui captus à Carthaginensibus, & Romam missus, ut de pace ac permittendis captivis ageret, ac nisi impetraret, ad vincula rediret: quum eò venisset, planè diversum senatui svadebat, neque ex usu Reipublicæ id esse demonstrabat: deinde, quòd fidem hosti servandam esse diceret, Carthaginem reversus, crudelissimo supplicii genere fuit exanimatus, resectis palpebris, & illigatus in machina, vigilando enecatus. *De supplicio Reguli vari-*

variant scriptores, Cicero in *Pisoniana Regulum in machina religatum scribit, & resectis palpebris vigilando enecatam. Eam machinam Appianus caveam vocat, stimulis intus exstantibus, necubi se sine corporis laceratione inclinare posset. Tubero apud Gellium aliud & inauditum tradit, talionemque nobilissimis Pœnorum captivis repensam esse à Reguli liberis, eosque in armario muricibus præfixo inclusos insomniaque excruciatos interiisse. Repetit Zonaras tomo 2. Florus libr. 3. cap. 2. crucis supplicio enecatam. Eutropius libr. 2. omnibus suppliciis extinctum, ceteri omnes insomnia, etsi alio atque alio cruciatus genere tradunt. Vide Livium lib. 18. Polybium lib. 1. Appianum in Lybicus. Meminit Cicer. 1. & 3. Offic. 5. de finibus. Horat. lib. 3. Ode 5. Silius Italicus lib. 6. Valerius lib. 1. cap. 1. Oros. lib. 4. cap. 10. Seneca de providentia in Ibin. Plinius de viris illustribus. Tertullianus ad martyres.*

Eo durante bello, Romani omnium primò feliciter mari pugnarunt in Sicilia, (ad Ligaras insulas.) C. DUILLIO Consule, [Ante Æram Vulg. 260.]
C 7 adver-

adversus Hannonem. *Livius lib. 17. Florus lib. 2. cap. 2. Eutropius 2. Plin. lib. 34. Tacitus lib. 2. Plinius de viris illustribus, Oros. lib. 4. cap. 7. Frontinus lib. 2. Stratag. cap. 2.*

Hunc ipsum Duillium, & Manium Curium, & C. Fabricium, item Attilium Calatinum, Cn. & P. Scipiones, Africarium, Marcellum & Fabium Maximum, Cicero (*lib. 2. de natura Deorum, pro Cn. Plancio & 1. lib. Tuscul. quest.*) nominat, ut clarissimos urbis Romæ consules. *De his consule Johannis Glandorpii, ex Saxonibus Westphali, Onomasticon Romanum, à Reinerio Reineccio in lucem datum.*

Anno sequenti [*Ante Æram Vulg. 250.*] L. CORNELIUS SCIPIO Consul, Corsicam atque Sardiniam capit. *Livius lib. 17. Florus lib. 2. cap. 2. Oros. lib. 4. cap. 7.*

Compositum tandem fuit bellum Punicum, Q. Luctatio Catulo Cerco, A. Manlio, Consulibus, [*Ante Æram Vulg. 241.*] cum annis durasset viginti tribus. *Ut habet Orosius lib. 4. cap. 11. Eutropius 2. Augustinus de Civitate Dei 5. cap. 22. Polybius & Livius, qui tempus hujus belli excitati respiciunt, scribunt id gestum annis 24.*

Bien-

Biennio post [*Ante Atram Vulg. 239.*] natus est ENNIUS, (*Cicero in Bruto*) annis quinque natu major M. PORTIO CATONE, qui illum suum vocat familiarem (*in Catone Majore Ciceronis.*) Tum verò novis bellis implicati Romani fuerunt adversus Faliscos, Ligures, Illyrios, Gallos, Bojos, Insubres: *Videatur Livius lib. 20. Florus lib. 2. cap. 3. 4. 5. Polybius lib. 2. Orosius lib. 4. cap. 13. Eutropius lib. 2. & 3. Plutarchus in Marcello. Plinius lib. 3.*

Quibus tandem expugnatis, exortum est alterum bellum Punicum, anno vigesimo quarto post factam pacem, [*Ante Atram Vulg. 218.*] P. Cornelio Scipione, T. Sempronio Longo Coss. (*De bello Punico secundo videatur Augustinus lib. 3. cap. 19. de Civitate Dei, Cic. Philipp. 5.*) Ejus erat dux ANNIBAL, qui Faguntum oppugnabat, & per Hispanias in Galliam, ac Italiam, inde contendens, tribus præliis populum Romanum ordine superavit ad Ticinum, ad Trebiam flumen, & Trasymenum lacum. *Livius lib. 10. & seqq. Florus lib. 2. cap. 6. Appianus de rebus Annibalis. Polybius lib. 3. Silius Italicus lib. 4. & seqq.*
 Ph-

Plinius lib. 33. cap. 50. Eutropius 3. Orosius lib. 4. cap. 14. & 15.

Creatus autem Dictator Q. FABIVS MAXIMVS, & in hostem profectus, cunctatione vim illius & impetum refregit atque tardavit, ille ipse, quem celebrans Ennius: *Unus homo nobis, inquit, cunctando restituit rem.* Hic Ennii versus de Q. Fabio extat apud Ciceronem lib. 1. Offic. & in Catone Majore. Eundem unâ voculâ immutatâ Virgilius lib. 6. Aeneidos expressit, & post eum Serenus Sammonicus cap. 62. De cunctatione Q. Fabii Maximi præter Livium legatur Florus lib. 2. cap. 6. Plutarchus in Fab. Max. Valerius Max. lib. 7. cap. 3. Plinius lib. 22. cap. 5. Orosius lib. 4. cap. 15. Eutropius lib. 3. Frontinus lib. 2. cap. 5. & lib. 1. cap. 3. Silius Italicus lib. 6. & 7. Ovid. lib. 2. Fastor. Propert. lib. 3. Elegia 2. Plin. de viris illustr. Calliditatem ei Cicero lib. 1. Offic. tribuit, & quod facile celaret, taceret, dissimularet, insidiaretur, hostiumque consilia præriperet.

Pòst autem ad Cannas, [*Ante Ær. Vulg. 216.*] ingentem cladem populus Romanus

nus

nus accepit, (*Plutarchus in Fabio. Oros.*
lib. 4. cap. 16.) quæ quidem tantam exci-
 tavit in urbe trepidationem, ut plerique
 potentiores de fuga cogitarent, & Italiã
 relinquendã: sed à P. Cornelio Scipione,
 P. Filio, ingentis animi juvene, qui tum
 vicesimum quartum ætatis annum vix
 ingressus erat, confirmati fuerunt, imò
 retenti. De prælio ad Cannas commisso vi-
 deatur *Livius lib. 22. & 26. Polyb. lib. 5. Pli-*
nus lib. 10. & 15. cap. 18. lib. 33. cap. 1. Stra-
bo in fine lib. 6. Lactantius lib. 2. cap. 17. Si-
lius Italicus lib. 9. Augustinus lib. 2. cap. 9.
de Civitate Dei. Valerius Maximus lib. 1.
cap. 1. & 2. lib. 2. cap. 2. lib. 3. cap. 4. lib. 4. cap. 5.
lib. 7. cap. 4. & 6. Frontinus lib. 2. cap. 5.
Oros. lib. 4. cap. 16. Entrop. lib. 3.

Quarto post anno (*Ante Ær. Vulg. 212.*)
 M. Claudius Marcellus, post diurnam
 obsidionem, Syracusas capit. (*Polybius*
lib. 8. Livius lib. 25.) In ejus urbis direptione
 fuit occisus ARCHIMEDES, nobilis Ma-
 thematicus, qui in pulvere quædam de-
 scribens, patriam non sensit esse captam.
 (*Cicero Verrina 6. & 5. de finibus. Valerius*
lib. 8. cap. 7. Silius lib. 14.) Interitum ejus
 tulit

tulit permolestè Marcellus , ubi rescivit,
 & sepeliri iussit ; & captam urbem non
 solùm incolumem esse passus est , ut ait
 Cicero *Verr.* 4. sed ita reliquit ornatam,
 ut esset idem monumentum victoriæ,
 mansuetudinis , clementiæ : imò victoriâ
 Marcelli pauciores homines desideratos
 fuisse dicit (*Verr.* 6.) quam Deos , adven-
 tu Verris prætoris in eandem urbem.
 Livius autem iræ, invidiæ, avaritiæ, mul-
 ta fœdaque dicit ibi fuisse edita exempla.
De expugnatione Syracusarum videatur
Livius lib. 25. Florus lib. 2. cap. 6. Silius Ita-
licus lib. 14. Plutarchus in Marcello. Va-
lerius Maximus lib. 5. cap. 1. & lib. 8. cap. 7.
Orosius lib. 4. cap. 17. Eutropius lib. 3. Plinius
de viris illustribus. Augustinus de Civitate
Dei 1. cap. 6. & lib. 3. cap. 14.

Sepulchrum Archimedis, obsoletum
 prorsus , & dumis atque vepribus obsi-
 tum, (*Cicero lib. 1. Tuscul. quest.*) & ipsis adeò
 Syracusanis ignotum , Cicero , quæstor
 Siciliæ , cùm illud ex descriptione qua-
 dam cognitum haberet, Senatui Syracusano
 demonstravit, centum triginta septem pòst
 annis .

Urbem

Urbem SYRACUSAS, maximam esse Græcarum urbium, pulcherrimamque omnium, & ex quatuor urbibus maximis constare dicit M. Tullius: (*Verr. 6.*)

Insula, ubi fons est Arethusa, plenissimus piscium: (*Plutarchus in Marcello.*)

Acradina, ubi forum & porticus & curia: *Tyche*, ubi fanum Fortunæ:

Neapoli, quæ postrema ædificata theatrum habet amplissimum. *Strabo Syracusas*, ex quinque urbibus, quas ambitu complectatur, constare dicit, lib. 6. *Insula eidem dicitur Ortygia*. *Livius lib. 5.* eam partem incolis *Nason* vocari autor est, qui idem *Achradina & Tica* pro *Acradina & Tyche* scribit. *Diodorus lib. II. itin.*

Porro, nationum omnium exterarum princeps SICILIA se ad amicitiam fidemque populi Romani applicuit, & primò omnium est appellata provincia, sicut idem Cicero (*Verr. 4.*) testatur; *Meminit Solinus cap. II. Festus Rufus in compendio historia Rom. Vell. lib. 2.*

ANNI-

ANNIBAL, à Cannensi victoria, Campaniam omnem deditione capit: exercitus illius Capuæ hybernans, copiâ rerum atque luxu totus fuit enervatus atque fractus. Ci-

cero contra Rullum: Luxuries Annibalem Capuæ fregit. Valerius lib. 9. cap. 2. Livius lib. 2. cap. 3. Florus lib. 2. cap. 6. Capuam Annibali Cannas fuisse scribit. Lucanus in contentione Annibalis & Alexandri, mulieribus deditum Annibalem, belli gerendi occasiones prodidisse author est. Videatur Seneca lib. 7. Epist. 1.

Post expugnatas Syracusas, anno tertio, CAPUA deditione capta fuit à Romanis. (*Livius lib. 26. Florus lib. 2. cap. 6. Oros. lib. 4. cap. 17.*) Diu multumque deliberatum fuit, an esset urbs delenda: postremò placuit conservandam esse: veruntamen, ne posset unquam rebellionem facere, ademptus fuit illis ager, sublatus omnis Magistratus atque Senatus, publicumque consilium, imago nulla Reipublicæ relicta, (*Cicero contra Rullum. Vellejus lib. 2.*) sed constitutum, ut esset locus comparandis condendisque fru-

fructibus, receptaculum aratorum, nundinae rusticorum, cella horreumque agri Campani. *Stetisse Capuam, antequam à Romanis caperetur, annis circiter 260. Marcus Cato author est, teste Paterculo lib. 1. Idem lib. 2. in praefectura formam redactam scribit.*

Biennio post, ASDRUBAL NOVAS copias auxiliares in Italiam adduxit, verum à M. Livio Salinatore, & C. Claudio Nerone, consulibus, ad Metaurum flumen occisus fuit. *Livius lib. 17. Florus lib. 2. cap. 6. Polybius lib. 11. Silius lib. 15. Entropius lib. 3. Svetonius in Tiberio. Oros. libr. 4. cap. 8. Horat. lib. 4. Ode 4. Plin. de viris illustr. Cicero in Bruto hoc praelium Senense vocat. Metaurus Umbriae fluvius hodie Metro appellatur, teste Leandro, Lambino, Bonaciale & aliis.*

Interea rem feliciter in Hispaniis gerebat P. CORNELIUS SCIPIO, (Cic. pro Balbo,) quem diximus, cum ipsius & pater & patruus ibi fuissent interfecti; & omni recuperatâ provinciâ Romam revertit, & factus Consul Africam sibi dari petit, ut ibi bellum gerat. **Vehe-**
men-

menter autem ei resistit Q. FABIVS MAXIMVS, ætate gravis, & non adeundam Aphricam, sed cum Annibale præliandum esse contendit. (*Eutropius lib. 3.*) Scipio contrà: quòd si Carthaginensibus bellum inferatur in ipsorum finibus, fore, ut necessitate coacti Annibalem, in quo summam spem atque præsidium collocassent, ex Italia domum revocent. *Orationes Fabii Maximi & P. Cornelii Scipionis exstant apud Livium lib. 28. & 29.*

A multa disceptatione, Scipioni Senatus tribuit Siciliam: & si quidem esset ex usu Reipublicæ, ut in Aphricam eat, permittit. Ille igitur è Sicilia tandem in Aphricam proficiscitur, & quod Senatui prædixerat, re comprobavit ipsâ. Nam præliis aliquot ab eo victi, plurimisque damnis affecti Carthaginenses, Annibalem revocant. (*Liv. lib. 30. Plinius lib. 15. c. 18. Castra Punica ad tertium lapidem vallata: Orosius lib. 4. cap. 19. Polybius lib. 15. Appianus.*) Sic ille, qui sedecim annis per Italiam grassatus erat, qui sub Romæ urbis mœnia castris locum delegerat, domum redire coactus est, quantumvis invidus atque dolens: & tandem

dem ingenti prælio superatus à Scipione fuit, qui de Senatûs voluntate pacem deinde cum hoste fecit. Hinc ei datum cognomen, ut *Aphricanus* diceretur. [*Ante Æram Vulg. 201.*] *Entropius lib. 3. Livius lib. 30.* *Primus hic Imperator nomine victa à se gentis est nobilitatus.*

Hic verò considerandum est, quomodo summis ex angustiis emerferint Romani. Jam enim per annos aliquot tenuissimo filo pendebat omnis ipsorum fortuna, sed in fatis erat, ut vim omnem atque calamitatem superarent, & domini fierent orbis terrarum: idque prævidisse ferunt Annibalem, quum fratrem esse victum Asdrubalem audisset. (*Livius lib. 17. Florus lib. 2. cap. 6.*) Ipsius quidem verba, quibus tunc usus fuit, Horatius (*lib. 4. Ode 4.*) refert, in illo carmine, quo Drusi laudes ejusque familiæ celebrat. Et quia doctissimum est elegantissimumque carmen, planè meretur, ut juvenus illud inter alia memoriæ commendet.

Facta cum Carthaginensibus pace, Romani, præter ea bella, quibus occupati

pati fuerunt, per Italiam, Istriam, Lusitani-
 am, grave quoque bellum gesserunt cum
 PHILIPPO Macedonum rege, qui Græciam
 oppresserat. Ejus belli fuit Imperator T.
 Quintus Flaminius, (*Plutarch. in Flamini*)
 qui tandem, hoste devicto, de Senatus vo-
 luntate Græciam libertati restituit, & inter
 alia Philippo regi præscripsit, ne Senatus in-
 jussu belligeraret extra Macedoniæ fines.
Bellum hoc Macedonicum etiam Philippicum
à rege, quo cum gestum est, nominatur, de quo
Livius lib. 31. & deinceps Florus lib. 2. cap. 7.
Eutropius 4. Orosius lib. 4. cap. 20. Val. lib. 4.
cap. 8. Pausanias in Achaicis. Polyb. lib. 17.
Justinus lib. 31. Plin. de viris illustribus.

Huic bello successit alterum, adversus
 ANTIOCHUM Syriæ regem, qui trans-
 gressus in Europam, devictus fuit à Manio
 Glabrione, Græciaque pulsus, auxilium
 Romanis ferente Macedonum rege, Philip-
 po. *Livius lib. 36. Florus lib. 2. cap. 8. Justini-*
us 31. Eutropius 4. Orosius lib. 4. cap. 10. Ap-
pianus in Syriaca. Bellum hoc cum Antio-
cho gestum Antiochinum, Syriacum & Asia-
vicum dictum est. Meminit Cicero Philip-
pica II. Plin. de viris illustr.

Sum

Sunt autem hi, quos diximus, Asiæ, Syriæ, Macedoniæ reges, ex eorum posteritate, qui post Alexandri Magni mortem provincias inter se partiti fuerant, ut supra diximus. Nam Carthagine pacatâ, totâque subactâ Italiâ, Romani, cum reliquas etiam Europæ partes viciniores terrâ marique debellassent, eò jam potentiâ creverant, ut longinqui etiam reges atque populi fidem ipsorum implorarent. *Iustinus lib. 13.*

Hunc ad modum Ægyptii, quorum res **PTOLOMÆUS EPIPHANES** admodum adolescentulus, per ætatem non poterat administrare: cum ab Antiocho Magno periculum immineret, missis Romam legatis, petebant, ut Senatus tutelam regis pueri susciperet.

Eo facto, Senatus Antiocho denunciavit, ut ab Ægypto abstineat: ille offensus, præsertim, cum Annibal profugus & hospes ipsius, vehementer bellum svaderet, in Græciam cum classe trajecit, *Livius lib. 31.* ibique profligatus fuit, ut antea diximus. Comparatâ deinde classe, Romani persequuntur illum, & in Asiam

D

trans-

transportati, maximo praelio vincunt, & ultra Taurum montem rejiciunt. [*An- te Atram Vulg. 190.*] *Livius lib. 37. Cicero pro Sextio.*

Post acceptam cladem dicere est solitus, ut Cicero (*pro Dejotaro,*) narrat, benignè sibi à populo Romano esse factum, quòd nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis uteretur. Bellum hoc gubernabat L. CORNELIUS SCIPIO, P. Scipionis Africani frater, vocatus ob hoc ipsum ASIATICUS. *Florus lib. 2. cap. 8. Entropius lib. 4. Appianus in Syriaca. Orosius lib. 4. cap. 20. & Plinius de viris illustribus. Scipio hic tantam captam à rege Antiocho pecunia damnatus est. Valerius lib. 4. cap. 8. & lib. 8. cap. 1. Plutarchus in Catone.*

Post Ætolos debellavit M. Fulvius nobilior, de iisque triumphavit. *Livius lib. 48. Appianus in Syriaca. Florus lib. 2. cap. 9. Justinus lib. 31. Entropius lib. 4. Meminit Cicero in prima Tusculana. Plinius lib. 35. cap. 11.*

Et cum ex Asia domum revertisset, P. Scipio Africanus, qui legatus eo bello

fratri fuerat , à Tribunis plebis divexatur. Itaque Liternum secessit , in villam suam, atque ibi, sicut nonnulli tradunt, mortem obiit , [*Ante Aeram Vulg.* 184.] vir longè præstantissimus, natus annos LII. æqualis M. Portii Catonis. *Livius lib. 38. Orosius lib. 4. cap. 20. Valerius lib. 5. cap. 3. Augustinus de Civitate Dei, lib. 3. cap. 21. Plinius de viris illustribus.*

In Dialogo, quem de senectute Cicero scripsit, Catonem introducit amanter, & honorificè de Scipione, deque sua & illius ætate studiisque loquentem, imprimis verò celebrantem illius magnitudinem animi : *Livius (lib. 38.)* autem inimicum ei Catonem , solitumque fuisse dicit , hanc ipsius fortitudinem odiosius exagitare : celeritatem ei Cicero (*Verrin. 7.*) tribuit in re gerenda.

Suspicio Sleidanum memoriâ lapsam, ea, que in Dialogo de Senectute à M. Portio Catone de Q. Fabio cunctatore, deque ejus studiis & ætate prolixè dicuntur, hoc loco ad P. Scipionem referre. Constat autem ex lib. 4. cap. 18. Gellii, Catonem Scipionis Africani inimicum fuisse, tribu-

nosque plebis ei immisisse. Videatur Suidas in voce κάρων & αἰσῶσι, ubi contrarium.

Florebant eo tempore, ENNIUS, PLAUTUS, NÆVIUS, poëta. Gellius lib. 17. cap. ult. [*Ante Ær. Vulg. 183.*]

Debellato Antiocho, Annibal ad Prusiam Bithyniæ regem profugit, & quum illum sibi dedit Romani postularent, hausto veneno vitam finiit. De Annibalis morte diversas historicorum opiniones lege apud Plutarchum in vita Annibalis & Quinti Flaminii. Item apud Æmilium Probum in vita Annibalis. Meminit Juvenalis Satyrâ 10. Julius Obsequens cap. 3. prodigiorum. Plinius de viris illustribus. Silius Italicus lib. 13. Habet de sepulchro ejus Plinius lib. 5. cap. 32.

Antiocho successit filius ANTIOCHUS EPIPHANES. (Livius libr. 45.) Qui & ipse per insidias Ægyptum occupare cogitabat, cum esset Ptolomæi Philometoris, Ægypti regis, qui mortuo patri [*Ante Ær. V. 180.*] successerat, avunculus. Itaque tutorem se professus adolescentis (erat enim ex sorore Cleopatra natus, unde ob cognationem simulabat tutelam,) oppri-

primere illum, ac rei summam ad se traducere constituit: sed intellectâ fraude, Romani, quorum auxilia denuò sollicitaverant Ægyptii, legatum miserunt, C. Popilium Lenatem, (*Plinius mendosè Octavium vocat, Vellejus Marcum: Justinus Publium.*) is, cum in Colloquium venisset, Antiocho, populi Romani nomine, denunciavit, ut ab Alexandria, quam obsidebat, discederet, qui cum deliberandi spacium peteret, ille virgulâ stantem circumscripsit, & quid facturus esset, clarè jussit antè respondere, quam ex ea circumscriptioe excederet. Ita pertetrefactus, quod populi Romani potentiam non ignoraret, pacem promissit. *Valerius Maximus libr. 6. cap. 4. Cicero Philipp. 8. Plinius lib. 84. cap. 6. Vellejus libr. 1. Justinus lib. 34. Appianus in bello Syriaco. Plutarchus Apophthegmat. romo 2.*

Hæc eo commemorantur, ut videri possit, quemadmodum Romani paulatim à parvis initiis creverint, ac progressus fecerint ad summam rerum constituendam. Jam enim virtus illorum egressa

fines Italiae, in diversas quidem mundi plagas impressionem fecit, sed permultum adhuc operis reliquum erat, ad coacervationem illius imperii molis, quæ potissimam orbis terrarum partem ambitu suo complectitur, ut ordine deinceps, tametsi breviter, exponam.

Is, quem supra dixi, PHILIPPUS, Macedonum Rex, quod à Romanis in angustias redactum se gravissimè ferret, (*Iustinus lib. 32.*) bellum redintegrare cogitabat, sed præoccupatus morte, [*Ante Æram Vulg. 179.*] successorem habuit PERSEA filium, qui jam pridem in Romanos exacerbatus, belli quoque gerendi velut hæreditatem suscepit. Sed L. Æmilius Paulus, II. Consul, [*Ante Æram Vulg. 168.*] prælio tandem illum vincit, (*Valerius lib. 5. cap. 1.*) & unà cum uxore, matre, liberisque capit, inque triumpho ducit, vocatus idcirco MACEDONICUS, ab eoque tempore Macedonia facta est populi Romani provincia. *Messala Corvinus de Rom. historia.*

Secundum bellum Macedonicum describit Livius libr. 41. & seqq. Plutarchus in Æmi-

Emilio Paulo. Diodorus Siculus libr. 31. Florus lib. 2. cap. 12. Eutropius lib. 4. Vellejus libr. 2. Orosius lib. 4. cap. 20. Meminit Valerius lib. 4. cap. 2. Cicero pro Muran. & 2. Offic.

Superiori proximo anno mortuus erat Ennius, [*Ante Æram Vulg. 169.*] annorum septuaginta, sicut ait Cicero. *In Bruto & in Catone. Livius lib. 47. Plinius de viris illustribus. Frontinus lib. 3. cap. 6.*

Paucis deinde post annis, P. CORNELIUS NASICA, [*Ante Æram Vulg. 155.*] Dalmatiam subegit: neque multo post, TERTIUM est BELLUM PUNICUM exortum. [*Ante Æram Vulg. 149.*] Tertium bellum cum Pœnis gestum exponitur *in Epitome Liviana, lib. 49. 50. 51. Scribitur ab Appiano in Lybica, à Plutarcho in Catone, ab Eutropio lib. 4. à Floro lib. 2. cap. 15. ab Orosio lib. 4. cap. 22.*

Etenim cum Carthaginenses, quietis impatientes & otii, reliquis vicinis, præcipuè verò MASANISSÆ, Numidiæ Regi, populi Romani socio & amico, vim atque bellum inferrent, sollicitati Romani de auxiliis, bellum decreverunt, ad annum

urbis conditæ circiter sexcentefimum quartum. Sed in eo sententiis variabant, utrum everti civitatem, an verò servari oporteret integram: Una erat eorum sententia, qui non delendam esse censebant, eò, quòd Carthagine sublatâ fore dicerent, ut civilibus inter se diffidiis atque bellis conflictarentur ipsi: M. autem PORTIUS CATO, diversum svadens, (*Plutarchus in Catone Majore,*) quantum Reipublicæ Romanæ periculum impenderet ab ea civitate, nisi funditùs everteretur, demonstrabat, (*Plinius lib. 15. cap. 18.*) eaque sententia vicit, (*Cicero in Bruto,*) ipso in hac deliberatione mortuo, [*Ante Atram Vulg. 149.*] cùm ad octogefimum quintum annum ætatem produxisset. Eum Cicero numerat inter Oratores antiquos, & proximum à MARCO CORNELIO CETHEGO ponit, quem ab Ennio celebratum esse dicit. (*Ennius in 9. Annal. Cicero de claris Oratoribus dicit, quod ob suaviloquentiam sit dictus Suavimedulla.*) Catonis autem orationes extare centum, ait, quinquagin-

ginta, refertas & verbis & rebus illustribus,
& sui temporis homines delicatiores repre-
hendit, quod non eas diligenter evolvant.
Confert eum cum LYSIA Scriptore Attico.
*Vide Gellium lib. 13. cap. 18. Ciceronem septi-
mâ Verrinâ, Valerium Maximum lib. 3. cap. 5.
Senecam Epistola 87.*

Bello Punico tertio præfectus demum
fuit P. S C I P I O Æ M I L I A N U S, Pau-
li Macedonici filius, P. verò Scipionis A-
phricani, per adoptionem, nepos. *Vellejus
lib. 1.* Is post inchoatum bellum ab aliis,
anno quarto, [*Ante Æram Vulg. 146.*]
Carthaginem aliquot diebus vehementer
oppugnatam capit, diripit, incendit, (*urbis
inflammata 16. arsit dies,*) complanat: ade-
ptus idè cognomen, ut Aphricanus etiam
diceretur, sicut ille, qui Annibalem debella-
vit, ut suprâ dictum est. *Appianus in Lybi-
co. Plutarchus in Scipione. Plinius lib. 15.
cap. 18. Livius Epit. 51. Florus lib. 2. cap. 15.
Solinus cap. 40. Strabo lib. 16.*

Et hic quidem est urbis potentissimæ
finis, quæ origine vetustior quàm Romana,
& ducum præstantiâ ferè non inferior, longè
latèque dominata fuit.

De tempore Carthaginis condita discrepant auctores. Justinus lib. 12. septuaginta duobus, Livius Epitom. 51. nonaginta tribus Romam vetustiore faciant. Eusebius ejus ortum collocat in annum 40. ante Ilium captum, Appianus in quinquagesimum. Vide Orosum lib. 3. cap. 6.

P. Scipionem Cicero (*Verrin. 6.*) scribit, Carthagine capta, Siculis reddidisse, quae superioribus annis Carthaginenses illis ademerant, signa & ornamenta, & Agrigentinis quidem Taurum illum nobilem, quem PHALARIS tyrannus [*Innotuit Seculo sexto ante Aeram vulgarem.*] habuisse dicitur, quo vivos, supplicii causa, demittere homines & subjicere flammam solebat.

De Phalaride ejusque Tauro Orosum lib. 1. cap. 20. Valerius lib. 5. cap. 1. lib. 9. cap. 2. Plutarchus in Paral. 34. cap. 8. Cicero in Pisonem. 5. Tuscul. Seneca de clement. lib. 2. cap. 3. Juvenalis Satyrâ 8. Persius Satyrâ 3.

Phalaris hic non ex insidiis interiit, ut alii multi tyranni, sed in eum universa Agrigentinorum multitudo impetum fecit. Cicero in Officiis, lib. 2. Valerius lib.

lib. 3. cap. 3. Ovidius in Ibin. Meminit hujus tyranni Diogenes Laërtius lib. 9. suum nomen non exprimit.

APHRICAM Cicero (pro Ligario) vocat *provinciarum omnium arcem*. Bello Punico Carthaginensium regio in provincia formam redacta est, teste Vellejo lib. 1. & Strabone, libro ultimo. Idem patet ex F. Ruffo & Salustii historiâ Jugurthinâ.

Eodem ferè tempore, bellum Romani fecerunt ACHÆIS, Græciæ populo, propter violatos legatos. (De causa belli variant authores, qui hujus belli historiam exposuerunt.) Belli dux erat L. MUMMIUS Conf. qui prælio victor Achaiam omnem deditioe cepit, & CORINTHUM, primariam urbem, ac totius Græciæ lumen, ut Cicero inquit, (pro L. Manilia, item 1. Offic. in Agrar. contra Rullum, III. Verr.) ex Senatusconsulto incendit, funditusque sustulit, [Ante Æram Vulgarem 146.] ne quando recreata exsurgere atque erigere sese posset. MUMMIUS ob eam rem vocatus est ACHÆICUS. Vellejus Paterculus lib. 1. De Bello Achaico legatur Livius lib. 52.

Vellejus lib. 1. Florus lib. 2. cap. 16. Eutropius lib. 4. Pausanias lib. 7. Justinus lib. 34. Festus Rufus. Orosius lib. 5. cap. 3. Plinius lib. 34. cap. 2. Meminit Virgilius lib. 6. Plinius de viris illustribus.

Ad hoc etiam tempus LUSITANIAM occupavit VIRIATUS (*Livius lib. 52.*) quidam, ex pastore venator, ex venatore latro, ac deinde validi exercitus dux factus: qui cum Romanis, per aliquot annos, (*decem, Justinus lib. 44.*) ac sæpè quidem feliciter præliatus, insidiosè tandem fuit interfectus: (*Valerius lib. 9. cap. 6. Livius Epit. 54. Strabo lib. 3. Festus Rufus,*) ac tùm demum DECIVS JUNIUS BRUTUS, Consul, Lusitaniam ad Oceanum usque perdomuit. [*Ante Æram Vulg. 138.*]

De re gesta cum Viriato legatur Appianus in Hispanicis. Florus lib. 2. cap. 7. Vellejus lib. 2. Eutropius lib. 4. Orosius lib. 5. cap. 4. Meminit Viriati Cicero 2. Officiorum, Plinius de viris illustribus, Silius lib. 3.

Romani magnam intereà cladem à NUMANTINIS, Hispaniæ populo, acceperant: cùmque pacem à Mancino Consule factam repudiarent, quòd esset ignomi-

nio

miola, P. Scipionem Æmilianum Aphricanum extra ordinem denuò creant consulem, eique bellum demandant. *Livius lib. 55. Vellejus lib. 2. Orosius lib. 5. Cicero 3. de Offic.*

Is cum exercitu profectus, & ad severam disciplinam revocato milite, qui mollior factus erat, & laboris impatientior, (*Entropius libr. 4.*) Numantiam urbem, ubi circumvallasset aliquandiu, cepit ac delevit, anno post deletam Carthaginem decimo quarto, urbis conditæ anno sexcentesimo. [*Ante Æram Vulg. 133.*] *Vide Florum lib. 2. cap. 18. Strabonem lib. 9. Appianum in Iberitis, qui Scipionem ex hac victoria cognomen Numantini accepisse tradit.*

Carthaginem, Numantiamque Cicero vocat duos terrores Imperii Romani. In Orat. pro L. Muræna & pro lege Manilia.

Eodem tempore Servorum est ortus in Sicilia tumultus, qui maximis collectis copiis, vix tandem à C. FULVIO

Consule fuerunt oppressi. Belli servilis historiam expositam luculenter à Diodoro Siculo edidit Latinè Henricus Stephanus. De eodem scribit Livius Epit. 56. Florus lib. 3. cap. 19. Meminit Appianus lib. 1. Orosius lib. 5. cap. 6. Non autem C. Fulvius servos subegit, sed bellum, sub ejus consulatu ortum, triennio post P. Rupilius confecit, provinciamque ordinavit. [Ante Æram Vulg. 132.] Vide Sigonium commentario in Fastos Romanos. Just. lib. 18.

Post hæc, bellum fuit Romanis cum ARISTONICO in Asia; Nam Pergami Rex ATTALUS, populum Romanum testamento fecerathæredem. Livius Epitom. 58. Appianus in Mithrid. Justinus 36. Florus lib. 2. cap. 20. Strabo lib. 14. Eutropius lib. 41. Vellejus lib. 2. Cicero Philippicâ 11. Festus Rufus. Meminit Horatius lib. 2. Ode 18. Plutarchus in Gracchis.

Aristonicus autem, ejus propinquus, occupatâ eâ parte Asiæ, testamento Romanos fraudabat. Hunc & debellavit & tandem cepit M. PERPENNA Consul. [Ante Æram Vulg. 130.] Livius Epit. 59. Valerius lib. 3. cap. 4. Justinus lib. 36. in fin.

Anno

Anno autem sequenti, [*Ante Atram
Vulgarem 129.*] qui fuit annus urbis condi-
tæ DCXXV. P. Scipio Aphricanus, do-
mi suæ cubans, noctu fuit oppressus à
propinquis, uti creditur. *Vide Livium*
lib. 59. Vellejum 2. Appianum 1. Plutar-
chum in Gracchis. Ciceronem in Lelio &
Milone. 3. de Natura Deorum. Orosium
lib. 5. cap. 10. Suspicio de Sempronia, Tibe-
rii Gracchi filia, Africani uxore, est in Epi-
tom. Livii: De Sempronia ac Cornelia socris
in Appiano lib. 1. de bellis civilibus. Hinc
Cicero in somnio Scipionis dixit: Si impi-
as propinquorum manus effugeris. Existi-
matus est quoque C. Carbo tribunus plebis
Africano vim attulisse, Cicero lib. 7. Epi-
stolarum ad famil. 21. ad Patrum, ad Quin-
tum Fratrem. lib. 2. Epistolâ 3. Metellum
Macedonicum hujus cædis insimulat Plinius
lib. 7. cap. 44. Appianus addit non defuis-
se, qui Scipionem sibi ipsi mortem intulisse, scri-
pserint.

Eloquentiam, summam fidem, inte-
gritatem, ei Cicero (*pro L. Murana*) tri-
buit; & quanquam ipsius interitu maxi-
mum dolorem civitas tota perciperet,
nul-

nullam tamen quæstionem de illius morte latam fuisse scribit (*pro Milone.*) Solem verò fuisse geminatum eodem anno tradit. (*Meminit ejusdem Vellejus 2. de natura Deorum.*) Itaque ducum longè omnium præstantissimus periit, natus annos L. V. I. quod quidem Africanum ei majorem præsignificasse, commentatione quadam svavissima fingit Cicero. *In somnio Scipionis.*

Vixerunt (*Vellejus lib. 2.*) hac ætate LUCILIUS, TERENCEUS, PACUVIUS, ACCIUS, LICINIUS, CÆCILIUS, AFRANIUS: & Pacuvium quidem C. Lælius, Africano conjunctissimus, (*Cicero in Lælio*) amicum suum vocat, Terentium verò familiarem. *De his legatur Gellius lib. 13. cap. 23. & lib. 17. cap. ult. Lilius Gyraldus historia Poëtarum dialogo 4. & Petrus Crinitus.*

Post hæc FABIVS MAXIMVS consul, Allobroges, Arvernos, Rutenos, Galliæ populos, ingenti prælio superavit. [*Ante Æram Vulg. 120.*] *Livius Epit. 61. Strabo lib. 4. Orosius lib. 5. cap. 14. Florus lib. 3. cap. 2. Caesar 1. de bello Gallico. Appianus in Celtica. Plinius lib. 7. cap. 50.*

Eodem-

Eodemque tempore fuit interfectus Romæ C. GRACCHUS, tribunus plebis, vir eloquens, legis Agrariæ defensor, cum ante annos XII. ejus frater TIBERIUS GRACCHUS consimili de causa cæsus fuisset. De Cajo Graccho videatur Plutarchus in Gracchis. Appianus I. de bellis civilibus. Orosius lib. 5. cap. 8. Florus lib. 3. cap. 15. Vellejus lib. 2. Livius Epit. 61. Valerius lib. 6. cap. 3. Salustius in Jugurthina. Augustinus lib. 3. cap. 24. de civitate Dei. Tiberii Gracchi interitum refert Livius Epit. 58. Florus lib. 3. cap. 14. Plinius de viris illustribus. Valerius lib. 6. cap. 3. Seneca de consolatione ad Martiam.

Utrique Cicero (in Bruto) tribuit eloquentiæ laudem, & Tiberii quidem orationes non satis splendidas verbis, sed acutas, prudentiæque plenissimas, C. verò, fratrem ejus, legendum esse cum primis juventuti dicit, quòd non solum acere, sed etiam alere ingenium possit, eumque vocat Romanorum ingeniosissimum atque eloquentissimum.

Somniaverat Gracchus (Valer. Max. lib. 1. cap. 7. Plutarch.) Tiberium fratrem sibi

sibi visum esse dicere, fore, ut eodem se-
tho, quo ipse, periret: & hoc illum dixis-
se nonnullis, antequàm Tribunus plebis
factus esset, Cicero refert, *libr. I. de divina-
tione.*

Extant illorum leges frumentariæ, de
coloniis deducendis, de commodis militum,
de provinciarum administratione, de po-
puli suffragiis, de locatione agri Attalici &
Asiæ: *Vid. Fr. Hottomanni Comment. de legi-
bus Romanis. Johannis Rosini antiquitates
Romanas, lib. 8.*

Hos Motûs Tribunitios consecutum
est bellum populi Romani cum JUGUR-
THA Numidiæ rege, (*Plinius de viris illu-
stribus*) quod quidem bellum à L. CAL-
PHURNIO BESTIA Cos. susceptum, & à
Q. CÆCILIO METELLO continuatum, à
C. MARIO CONSULE, qui P. Scipioni mi-
litaverat, tandem confectum est: (*Plinius
lib. 37. cap. I.*) Nam Rex Mauritanæ Boc-
CHUS, Jugurthæ socius, prælio victus,
cùm belli periculum nollet sustinere dit-
tius, vinctum Jugurtham SYLLÆ tra-
didit, [*Ante Æram Vulgarem 105.*] qui mis-
sus à Mario fuerat, hujus rei causâ. *Vide*

Salu-

Salustii Jugurthinam historiam. Livium
 Epit. 64. & seqq. Florum lib. 3. cap. 1. Eu-
 tropium lib. 4. Vellejum 2. Orosium lib. 5.
 cap. 15. & c. Traditionem hanc in annulo suo
 Sylla expressit, ut Plutarchus in vita & in
 Mario, Valerius Maximus lib. 8. cap. 15. te-
 stantur.

Et ad hoc ipsum tempus, quod erat
 urbis conditæ anno DCXLVIII. natus est
 M. Tullius Cicero, [Ante Æram Vulg. 107.]
 Gellius lib. 15. cap. 8. cum annis ante ipsum
 octo natus esset Q. Hortensius, clarissimus
 Orator. Cicero in Bruto.

Per bellum Jugurthinum Cimbri &
 Theutoni innumerabili multitudine pe-
 netrant, alii in Italiam, alii in Galliam:
 ac ubi maximis cladibus populum Ro-
 manum affecissent, & nunc proconsu-
 les, nunc Legatos aliquot præliis vicis-
 sent, tandem ad internecionem cæsi fue-
 runt à C. MARIO IV. consule, Theutoni
 quidem ad Aquas Sextias, provinciæ
 Galliæ oppidum, [Ante Æram Vulg. 102.]
 Cimbri autem ad fines Insubriæ. [Ante Æ.
 V. 101] Plutarchus in Mario. Appianus
 in Celticis. Livius Epit. 68. Florus lib. 3. cap. 3.
 Eutro-

Eutropius lib. 5. Orosius lib. 5. cap. 16. Bellum Cymbricum Cicero, in Orat. de provinciis, Gallicum vocat.

Hanc felicitatem excepit novus tumultus. Nam Italiae populi aliquot à Romanis defecerunt, SAMNITES, PELIGNI, MARSI, VESTINI, MARRUCINI, UMBRI, PICENTES, LUCANI. De his Italiae populis videatur Strabo lib. 5. Plinius lib. 3. cap. 5. Silius lib. 8. Pomponius Mela lib. 2. cap. 8. Historia legatur apud Livium Epit. 72. Florum lib. 3. c. 8. Vellejum lib. 2. Eutropium l. 5. Appianum Alexandr. lib. 1. de bellis civilibus. Orosium lib. 5. cap. 18. Meminit Augustinus de civitate Dei lib. 5. cap. 22. Horatius Ode 4. lib. 3.

Variè [Ante Æ. Vulg. 90.] cum his pugnatum est, & vix tandem ad officium reducti fuerunt. Bellum hoc, quia à Marsis inchoatum, *Marsicum* nominatur à Strabone lib. 5. cum hoc facit Cicero Philippicâ 8. in orat. contra Rullum. Item Plinius lib. 8. cap. 57. lib. 25. cap. 5. Eisdem & Sociale dicitur, lib. 32. cap. 1. ubi simul origo indicatur, & lib. 33. cap. 3. *Alvâs* & *Italicum* appellatur à Cicerone, Verrinâ 4. pro Cluentio, pro Archia & de Auspicum responsis.

Por-

Portentum, quod hoc bellum præcessit, refertur à Plinio lib. 2. cap. 83. ubi etiam Italia funestissimum fuisse annotatur. Vastitatem, quam Italia intulit, indicat Florus lib. 3. cap. 18. Defecerunt autem eo bello finitimi ac vicini, ut ait Cicero pro Sylla.

Mox aliud malum, ac Reipublicæ perniciosissimum intervenit: MITHRIDATES, Ponti rex, Cappadociæ regem Ariobarzanem, & Bithyniæ regem Nicomedem, populi Romani Socios & Amicos, quibus eiecerat, & occupatâ Phrygiâ, Romanorum provinciâ, penetraverat in Asiam. De hoc bello legatur Orosius lib. 6. cap. 2. Entropius lib. 5. Florus lib. 3. cap. 5. Livius Epit. 78. Cicero pro lege Manilia. Valerius lib. 9. cap. 2. Plutarchus in Sylla. Appianus in Mithridate. Justinus lib. 38.

Itaque Senatus bellum decrevit: Florus lib. 3. cap. 21. Hic autem orta factione, alii L. SYLLAM, nobili genere natum, alii C. MARIUM poscebant Imperatorem. Marii partes juvabat P. SULPITIUS, tribunus plebis. Livius Epit. 77. Vellejus 2. Valerius lib. 9. cap. 5. Appianus lib. 1. belli civilis. Plutarchus in Mario & Sylla. Cicero in Bruto.

Habe-

Habebat autem exercitum Sylla, Mariumque urbe eiecit, qui maximo deinde vitæ periculo, cum in paludibus circa Minturnas delituisset, parvâ naviculâ in Aphricam trajecit exul. [*Ante Atram Vulg.* 88.] *Vellejus lib. 2.* *Cicero pro Sextio, in oratione ad Quirites post reditum, in Pisonem.* *Livius Epit. 77.* *Ovidius lib. 4. de Ponto, elegiâ 3.* *Juvenalis Satyrâ 10.* *Lucanus lib. 2.* *Plinius de viris illustribus.* *Valerius Maximus lib. 8. cap. 2.*

Per absentiam Syllæ, belligerantis in Asia, L. CORNELIUS CINNA, Consul, tumultuari cœpit, & moliri res novas: (*Livius Epit. 79.* *Cicero 3. Catilinariâ*) verum eiectus à CN. OCTAVIO collega, & pulsus urbe colligit vires, & C. Marium, ista occasione reversum ex Aphrica, sibi conjungit: *Bellum hoc Octavianum dicitur, cujus meminit Cicero lib. 1. de divinat. & 2. de Natura Deorum.* *Plutarchus in Sylla.* *Appianus lib. 1.* *Vellejus lib. 2.* *Eutropius lib. 5.*

Itaque contractis copiis Romam obfident ambo, quâ parte Janiculum erat: cum non ignavè tantum, sed & perfidio-

sè multa in urbe fierent, neque jam illis resisti posset, intromissi cædibus atque rapinis omnia complent: (*Livius Epit. 80. Orosius lib. 5. cap. 19. Lucanus lib. 2. Salustius 1. Histor.*) deinde seipsos renunci-
ant Consules, [*Ante Atram Vulgarem 87.*] in eoque Magistratu crudeliter multa fecerunt: & L. quidem Cinna præstantissimum Oratorem M. Antonium interfici jussit: Marius verò Q. Catulum. *Quomodo uterque ab inclementi victore vitâ expulsus sit, scribunt Florus lib. 3. cap. 21. Eutropius lib. 5. Meminit Cicero lib. 3. de oratore, 5. Tusculanâ, in Bruto, lib. 3. de Natura Deorum. Valerius Maximus lib. 9. cap. 2. Vellejus lib. 2. & Florus dicto loco, de morte Catuli nonnihil variant.*

His rebus cognitis, L. Sylla, cùm ple-
raque omnia bello recuperasset, pace cum Mithridate facta, in Italiam revertit: sed jam è vita decesserat Marius VII. Consul. *Cicero lib. de Natura Deorum. Livius Epit. 80. & 83. Plinius de viris illustribus.*

L. verò Cinna collegam habebat sua-
rum partium CN. PAPIRIUM CARBONEM:
(*Livius Epit. 86. & 88.*) qui, licet vim &
arma

arma Syllæ opponerent , unà cum filio Marii , profligati fuerunt : & Sylla rerum potitus , adversarios omnes acerbissimè persequitur , proscriptionis tabulam proponit , proscriptorum bona vendit , eorumque liberis facultatem eripit , atque jus , ullos honores in Republ. consequendi. (*Cicero 2. de offic. Augustinus de Civitate Dei, lib. 3. cap. 28. Lucanus lib. 2. Cicero 3. de legibus.*) Factus inde Dictator, [*Ante Æram Vulg. 82.*] (*Florus lib. 3. cap. 23.*) pro suo arbitratu omnia constituit, ac tribunitiam potestatem infringit , & quum civium Romanorum bona venderet, prædam se suam vendere, pro concione dicebat: breviter, nemo illo invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere poterat. *Livius Epit. 88. Plutarchus in Sylla. Appianus 1. civil. Orosius lib. 5. cap. 21. Cicero pro Ligario: Sylla omnes, quos oderat, morte multabat. Seneca de beneficiis, lib. 5. cap. 16. L. Sylla patriam durioribus remediis, quàm pericula erant, sanavit. Florus lib. 3. cap. 21.*

In C. verò Marium odio tam acerbo fuit incitatus , ut ejus reliquias , apud Anienem fluvium sitas , dissipari jufferit:

Cice-

Cicero 2. de Legibus. Plinius lib. 7. cap. 54. ipse autem primus è patriciis Cornelii igni voluit cremari, fortasse timens idem suo corpori posse accidere. Quomodo Sylla in agro Cumano mortuus, anno ætatis 60. & Romam perlatus, cum magna pompa, in campo Martio sepultus sit, præter ceteros Appianus lib. 1. copiosè narrat. Meminit Livius Epit. 90.

Mario vim & virtutem, & in iracundia perseverantiam Cicero tribuit: Syllam, vehementem, L. verò Cinnam vocat (*Actione 5. in Verrem, seu de suppliciis, 3. de Natura Deorum*) crudelem, Marium appellat etiam terrorem hostium, spem, subsidiumque patriæ. *Cicero lib. 3. de finibus, Syllam trium pestiferorum vitiorum, luxurie, avaritie & crudelitatis magistrum vocat. Marium in Oratione pro Sextio conservatorem patriæ, tertiâ Catilin. custodem urbis, pro C. Rabyrio patrem patriæ, parentem libertatis & Reipublicæ appellat. Lucanus lib. 1. Pharsal. Syllam scelerum magistrum nominat.*

L. Sylla quatuor novas leges tulit, *de falso, de parricidio, de sica-*

E *riis,*

riis, de injuriis. Hottom. de legibus Rom.

Ipsò Dictatore, M. Cicero natus annos XXVI. [*Ante Æram Vulgarem 81.*] in forum prodit, & pro S. Roscio publicanæ causam dixit. *In hoc Gellius libr. 15. cap. 28. Quintilianus lib. 12. cap. 6. Asconius & alii consentiunt. Conradus Fenestella errorem Padiano notatum, sequi maluit.*

Ante ipsum clarissimi nominis oratores fuerunt, Q. CATULUS, C. JULIUS, M. ANTONIUS, L. CRASSUS, cujus quidem ætate lingua Latina suam quasi maturitatem habuit, ut ait Cicero, *in Bruto.*

Fuit autem hæc Ciceronis ætas omnium eruditissima: nam ut tot, tamque præstantes oratores omittam, Jureconsulti quoque fuerunt insignes, in his C. AQUILIUS GALLUS, L. LUCILIUS BALBUS, C. JUVENTIUS, SEXT. PAPIRIUS, auctores Q. MUTII SCÆVOLÆ Pontificis, cui & Cicero dedit operam adolescens. *Pomponius tit. de origine juris. Plutarchus de Cicerone. Cicero lib. 1. de Legibus & in Bruto.*

Æqualis autem propè Ciceronis est

P. SE

P. SERVIVS SVPITIVS, qui superiorum auditor, discipulos habuit, A. Offilium, P. Alphenum Varum, Cajum, Titium Cæsum, duos Aufidios, C. Attejum Pacuvium, Flavi- um Priscum, Cinnam, P. Cæcilium. *De veterum Jurisconsultorum vitis extant Bernhar- di Rutilii & Aymari Rivalii commentarii.*

Floruit etiam cum Sulpitio, C. TRE- BATIUS, cui discipulus fuit Antistius La- beo.

Sulpitium mortuum Cicero *Philip- picâ* 9. verbis amplissimis laudans, Omnes, ait, qui ex omni ætate hac in civitate intelligentiam juris habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Servio Sul- pitio non sunt comparandi. Neque enim ille magis Jurisconsultus, quàm Justitiæ fuit.

Ex proscriptorum numero Q. SERTO- RIUS restabat, vir animi robore bellique scientiâ præclarus. Is in ulteriori Hispa- nia gravissimum bellum excitavit, & de- victis aliquot ducibus populi Romani, complures urbes in suam potestatem re- degerat. *Livius Epitome 90. & seq. Florus lib. 3. cap. 22. Eutropius lib. 6. Appianus lib. 2.*

*Plutarchus in Sertorio & Pompejo. Orofius
lib. 5. cap. 23.*

Itaque belli administratio tandem
commiffa fuit CN. POMPEIO: cùmque vari
fortunâ sæpè pugnatum effet, tandem in
diosè fuit interfectus Sertorius, & Pompe
jus deinde decimo ferè anno post inceptum
bellum, HISPANIAS recipit. [*Ante
ram Vulgarem 71.*] *Vellejus lib. 2. Florus
lib. 3. cap. 22. Livius Epit. 96. Vide liti
ras Pompeji ad Senatum apud Salustium, et
Ciceronem in Maniliana.*

In hoc tempore NICOMEDES, Rex B
thyniæ, moriens populum Romanum in
tuit hæredem. (*Livius Epit. 93.*) M
thridates autem, Ponti rex, qui fœdus
teà cum Sertorio fecerat, in illa Mariana
Syllana factione, occupatâ Bithynia, man
mis viribus bellum restaurat. *Appianus
in Mithridatico, Florus lib. 3. cap. 5. Europ
lib. 6. Cicero pro Muræna & pro lege Man
lia.*

In eum missus est cum exercitu L. L
CULLUS, qui Consul equestribus præ
feliciter rem gessit, (*Livius Epitom. 94.*)
ae deinde Proconsul, cæso exercitu,

ereptâ Bithyniâ , coëgit illum in Pontum retrocedere. [*Ante Atram Vulgarem 72.*] (*Livius Epitom. 95.*) Ibi quoque ingenti prælio victus Mithridates, ad Tigranem, Armeniæ regem, confugit, (*Livius Epitom. 97.*) Lucullus verò persequens & instans utriusque copias aliquot præliis conscidit, (*Epit. 98.*) & quo minùs bellum planè conficeret, optatumque victoriæ fructum atque laudem reportaret, in causa fuerunt seditiones militares, callidè à nonnullis excitatæ, *Dio lib. 35. Plinius de viris illustribus. Florus lib. 3. cap. 5. Eutropius lib. 6. Appianus in Mithridatico. Vellejus lib. 2. Orosius lib. 6. cap. 2. & seqq. Cicero pro Archia.*

Nam paulò pòst revocato Lucullo, belli administratio commissa fuit Cn. Pompejo: cujus quidem rei svasor etiam fuerat M. Cicero, (*pro L. Manilia,*) quum in Pompeji laudem luculentam haberet ad populum orationem. *Livius Epit. 100. Dio 36. Appianus in Mithridatico, Plutarchus in Pompejo.*

Lucullus revocatus triumphavit nihilo secius, & epulum splendidissimum

populo Romano dedit; *Cicero Academ. qv. libr. 4. Athenæus libr. 6.* Relictâ deinde Republicâ, domi vixit privatus in Philosophiæ studio, & amplissimam instituit Bibliothecam, in victu quotidiano splendidus & magnificus, ut antea semper. Ejus Bibliothecæ meminit Cicero 3. *de fin. seque eò venire solitum esse ostendit, ut libros inde promeret. Plinius lib. 18. cap. 5. Lucillum senem triumphantem appellat, Vellejus lib. 2. Xerxem togatum.*

Pompejus Mithridatem in fugam conjecit, longissimèque persecutus est. Et Tigranem regem deditione cepit: quumque in suis castris illum supplicem abjectumque vidisset, erexit, ut ait Cicero (*pro Sextia*) atque insigne regium, quod ille de suo capite abjecerat, reposuit, & imperatis certis rebus regnare jussit, [*Ante Æram Vulgarem 66.*] *Plutarchus in Pompejo. Livius Epitom. 101. Florus lib. 3 cap. 6. Eutropius lib. 6. Dio lib. 36. Valerius lib. 5 cap. 1. Orosius lib. 6. cap. 3.*

Mithridates tandem obsessus à filio suo Pharnace, mortem sibi conscivit ipse. [*Ante Æram Vulg. 63.*] *Plinius de viris illis*

illustribus. Livius Epitom. 101. Diodorus lib. 37. Appianus in Mithridatico. Eutropius lib. 6. Plinius lib. 23. cap. 5. Florus lib. 3. cap. 5. Valerius lib. 9. cap. 2. Orosius lib. 6. cap. 5.

Cn. Pompejo magnam auctoritatem conciliaverat bellum illud, quod cum PIRATIS gessit: [Ante Æram Vulgarem 66.] quod quidem fuit antè, quàm in Mithridatem iret. Bellum hoc à Salustio in Catilinaria maritimum: à Cicerone ad Quirites, post reditum, Piraticum nominatum, describit Dio lib. 36. Florus lib. 3. cap. 6. Appianus in Mithridatico, Plutarchus in Pompejo. Livius Epit. 99. Vellejus lib. 1. Eutropius lib. 6. Meminit Cicero pro lege Manilia. Lucanus 1. Pharsal.

Et victis cedit piratica laurea Gallis,

Magnetis. -- -- -- --

Èo sedato bello, mox aliud incendium civile ortum est, (Cicero in Catilinariis.) Nam L. CATILINA, cum aliis multis, in perniciem Reipublicæ conjuraverat: Verùm singulari CICERONIS industriâ, qui tùm CONSUL erat, patefacto scelere, pulsus urbe, cùm copias in Hetruria & manus perditorum hominum coëgisset,

à C. ANTONIO consule, Ciceronis col-
legâ, prælio victus occubuit. [*Ante*
Aram Vulgarem 63.] *Livius Epit.* 102.
Florus lib. 4. cap. 1. *Vellejus lib. 2.* *Appia-*
nus lib. 2. de bello civili. *Eutropius lib. 6.*
Salustius in Catilinar. *Dio lib. 37.* *Bel-*
lum Catilinarium luculenter descripsit *Co-*
stantinus Felicius Durantius.

Operam, quam tum Reipublicæ præ-
stitit, Cicero (*pro Sylla, in Pisone, Agra-*
ria 2.) passim in suis scriptis prædicat, &
non modò tunc visas nocturno tempore
faces, ardoremque cœli fulminumque ja-
ctus, & terræ motus extitisse dicit, (*s. Ca-*
tilinariâ) verùm etiam illa prodigia,
quæ L. Cottâ & Torquato consulibus
annis duobus ante ipsum Consulem ac-
ciderant, huc accommodat, quando
complures in Capitolio turres percussæ,
& simulacra deorum depulsa, & statua
veterum hominum dejectæ, & legum ara
liquefacta fuerunt, tactus etiam, qui Ro-
mam urbem condidit, Romulus, parvu-
lus atque lactens, & uberibus lupinis
inhians. *Eadem prodigia Cicero in secun-*
do de consulatu, Uraniam Musam nar-
ran-

rantem fecit, versibus elegantissimis, qui extant lib. 1. de Divinatione. De iisdem Obsequens.

Catilinæ naturam et ingenium Cicero (pro Cælio) describens, nunquam, ait, fuisse tale monstrum in terris ullum, tam ex contrariis diversisque inter se repugnantibus natura & studiis cupiditatibusque conflatum. Libidinis ejus meminit Valerius lib. 5. cap. 1. Videatur Portius Latro in declamatione sua in Catilinam, Suidas in voce L. Sergius Catilina.

Cicerone Consule, natus est C. OCTAVIUS, [Ante Æram Vulgarem 63.] & Judæa Romanis facta stipendiaria, cum HIEROSOLYMA CN. POMPEIUS EXPUGNASSET. [Anno eodem, die 4. Julii, feria 7.] Vellejus lib. 2. Svetonius in Augusto. Gellius libr. 15. cap. 7. De Hierosolyma expugnata à Pompejo, legatur Josephus, lib. 14. cap. 8. Eutropius lib. 6. Orosius lib. 6. cap. 6. Tacitus

historiar. lib. 5. Dio lib. 37. Augustinus de Civitate Dei, lib. 18. cap. 45.

Quinto post anno L. Pisone, A. Gabino, consulibus, [*Ante Aeram Vulgarem 58.*] HELVETII sedes mutarunt, & maximis cum copiis, per provinciam Galliam, constituerunt in reliquam Galliam penetrare, & ibi propter agri fertilitatem considerare. *Livius Epit. 103. & seqq. Florus lib. 5. cap. 10. Strabo lib. 4. Eutropius lib. 6. Vellejus lib. 2. Caesar lib. 1. de bello Gall. Suetonius in Julio. Orosius lib. 6. cap. 7. & seqq. Dio lib. 38. Plutarchus in Cesare.*

Quo cognito, C. JULIUS CÆSAR, sex annis natus minor Cicerone, collecto exercitu, quod ei provinciam Senatus attribuisset, profectus illuc, & commisso prælio fudit hostem: post etiam ARIOVISTUM, Germanorum regem, qui Galliam Celticam, imprimis autem Heduos populi Romani socios, oppresserat, non procul à Rheno debellavit, Vesontione, Sequanorum oppido, profectus, omnem deinde GALLIAM in ditionem populi Romani perduxit, simul trajecto mari BRITANNIAM devicit. *Contrariam Pompejus*

apud

apud Lucanum libr. 2. de Cesare asserit :
*Rhenigelidis quod fugit ab undis,
 Oceanumque vocans incerti stagna profundi,
 Tertia quasitis ostendit terga Britannis.*

Ex Britannia Cæsarem ad se dedisse literas, ait Cicero (*ad Q. Fratrem, libr. 3. Epistola 1.*) Calendis Septembris, quas ipse post acceperit ad quartum Calendas Octobris.

Cùm in Galliam Cæsar iret, Cicero vexatus à P. CLODIO, Tribuno plebis, in exilium decessit, [*Ante Æram Vulgarem 58.*] Dio libr. 38. Vellejus libr. 2. Plutarchus in Cicer. oratione prius habitâ ad populum & equites, quâ suos liberos atque familiam illis commendat. Oratio ad populum & equites habita, quæ sub nomine Ciceronis extat, inelegans est, inconcinna, insulsa atque inepta, denique vix Latina, itaque eam Ciceroni qui adscribunt, eâdem operâ regi opulento vestem aliquam crasso filo ritam & laceratam circumdant. Dionys. Gothofred.

Revocatus autem aliquot post mensibus [*Ante Æram Vulgarem 57.*] à Senatu maxima cum populi gratulatione, alteram

habuit orationem ad Quirites, qua gratias agit amicis. *Vide Ciceronis vitam à Francisco Fabricio descriptam. Orationes in L. Pisonem & de provinciis consularibus.*

Causam exilii post contulit in L. PISONEM, A. GABINIUM, Consules, ab iisque proditum sese demonstrat, habitis orationibus in utrumque, quarum in altera Senatui svadet, ut provincias illis adimant, Syriam ac Macedoniam, & ne C. Cæsarem, felicissime belligerantem in Galliis, revocent, sed ut imperium ei proferant, quo planè bellum conficiat.

Pisonem & Gabinium Coss. suis coloribus multis in locis depinxit Cicero in Orat. ad Quirites post reditum: in Pisonem: pro domo: pro Sextio: in Vatinius: de provinciis consularibus &c.

Interea Ptolomæus Auletes, Ægypti rex, propter ignaviam & crudelitatem, regno pulsus, Romam venit, & persuasus à Cn. Pompejo Senatus, per A. Gabinium restituit illum, [*Ante Æram Vulgarem 55.*] Archelao pulso, qui de populi voluntate regnabat. *Livius Epit. 105. Dio lib. 39.*

Strab.

Strabo libr. 12. & 17. Plutarchus in Pompejo.

GABINIUS fuit damnatus tandem, ut in ærarium inferret decem millia talenta, vel, ut quidam nostri homines rationem putant, sexagies centena millia, (*Budæus de asse lib. 3. Matth. Hostus rei num. lib. 2.*) quòd tantam summam à Ptolomæo accepisset. *Dio lib. 39. Valerius lib. 4. cap. 2. Cicero pro C. Rabirio. Strabo lib. 17.*

M. etiam CRASSUS, cui Parthicum bellum fuit decretum, Euphrate transmissio, victus, in colloquio deinde perfidè fuit interfectus. [*Ante Atram Vulgarem 53.*] *Livius Epit. 106. Dio lib. 40. Justinus lib. 42. Vellejus lib. 2. Florus lib. 3. cap. 9. Eutropius lib. 6. Orosius lib. 6. cap. 13. Appianus in Parthicis. Plinius lib. 33. cap. 10. Plutarchus in Crasso. Cicero 1. & 2. de divinatione. ad Att. lib. 4. Epist. 12. Ovidius 6. Fastorum. Festus Rufus in compendio.*

Hic est ille, qui dicere solebat, neminem esse divitem, nisi qui exercitum alere posset suis fructibus. *Vide Ciceronis paradoxon ultimum. Offic. lib. 1. Plinius lib. 33. cap. 10. Item Dionem lib. 40. in*

histor. Crass. Exercitus autem constat legionibus quatuor, teste Paulo Manutio.

Per hoc quoque tempus [*Ante Æram Vulgarem 53.*] fuit occisus à T. Annio Milone P. Clodius; Milonem Cicero defendit, Cn. Pompejo III. & solùm consul: sed ille tamen iussus est exulare. [*Ante Æram Vulgarem 52.*] *Dio lib. 40. Asconius Pedianus in argumento Miloniana. Cicero ad Att. libr. 9. Epist. 18. Vellejus lib. 2.*

Confecto bello Gallico, quod fuit octavo circiter anno, (*Cæsar lib. 1. de bello civili,*) BELLUM est natum CIVILE C. CÆSARIS, cum CN. POMPEIO genero. Causa erat belli, quod Cæsar à consulatu repudiaretur, ni dimitteret prius copias, & provinciam traderet: illi verò persuasum erat, se salvum esse non posse, si ab exercitu recederet: ferebat tamen eam conditionem, ut tum ipse, tum Pompejus traderent exercitus: cùmque id repudiaretur, progressus incredibili celeritate cum copiis, è Gallia venit in Italiam, & Flaminiam ingressus, oppida quàm plurima, partim gratiâ, partim deditione capit. *De Bello Civili inter Pompejum & Cæsa-*

Cæsarem gesto legatur Livius Epit. II. 10. & seqq. Plutarchus in vitis. Dio lib. 41. Florus lib. 4. cap. 2. Entropius lib. 6. Orosius lib. 6. cap. 15. Appianus de bello civili. Lucanus in Pharsalia. Cicero in Epistolis ad Atticum.

Eâ re cognitâ, Pompejus & ambo consules, C. Marcellus & L. Lentulus Româ fugiunt, & Brundisium, Apuliæ oppidum maritimum, petunt. (*Cicero lib. 16. Epist. II. ad famil.*) Eò venit etiam Cæsar, sed jam Consules, trajecto mari, Dyrrhachium iverant, neque multò post insequitur eos Pompejus, (*Cicero ad Atticum, libr. 9. Epist. 2.*) & cum Cæsar, tempore exclusus, quòd classem idoneam non haberet, illum persequi non posset, Romam venit, [*Ante Æram Vulgarem 49.*] & convocato Senatu, de injuriis queritur, ac simul pacis conditiones proponit: (*Cæsar lib. I. de bello civili*) cumque remissius ageretur à Senatu, Massiliam petit, quæ portas illi clausit. Itaque, comparata classe, terrâ marique illam obfidet, &, relictis ibi legatis, in Hispaniam proficiscitur. Ibi PETREIUM, & AFRANIUM, Pompejanos duces, totumque exercitum,

citum deditioe tandem capit. *Entropius lib. 6. Orosius lib. 6. cap. 15.*

Post Massiliam redit, (*Cæsar lib. 2.*) quæ tum primum, desperatis rebus omnibus, in potestatem illius se permisit, & absens à M. LEPIDO Prætorè Dictator factus, Romam venit, comitia habet, & Consul creatur cum P. Servilio Isaurico: deinde, rebus in urbe constitutis, in Græciam transmittit, ac tandem in Theffalia Pompejum maximo prælio vincit, [*Ante Æram Vulgarem 48.*] copiis multò superiorem, & castris exiit. *Plutarchus in Bruto, media æstate hoc factum scribit. Cæsar dicitur fugiente hoste suis acclamasse: Parce miles civibus. Florus lib. 4. cap. 2.*

Pompejus fugiens, Ægyptum petit. *Cæsar lib. 3.* Erat tum Ægypti rex PTOLOMÆUS DIONYSIUS, Ptolomæi Auletæ filius, quem expulsam regno, Pompejus Consul per A. Gabinium reduxerat, ut suprâ diximus. Propter hoc beneficium sperabat opem atque tutelam in ea regione: *Cæsar lib. 2. de bello civil.* Rex autem erat ætate puer, ejusque familiares, vel quòd

quòd fortunam Pompeji despicerent, vel quòd motum aliquem metuerent, insidiosè illum interficiunt. [*Ante Atram Vulgarem 48.*] Cæsar fugientem persecutus, Alexandriam pervenit cum tribus milibus hominum & ducentis, atque ibi primum de morte Pompeji cognoscit. *De Pompeji fuga & interitu Cæsar lib. 3. Livius Epit. 112. Plutarchus in Pompejo. Appianus lib. 2. Dio 42. Vellejus lib. 2. Florus lib. 4. cap. 2. Eutropius lib. 6. Orosius lib. 6. cap. 15. Lucanus lib. 8. Meminit Cicero 2. de Divinat. & lib. 3. Tuscul.*

Cicero (*Philippicâ 13.*) judicans de utroque proximo bello, inquit, *Si aliquid de summa gravitate Pompejus, multum de cupiditate Cæsar dimisisset, & pacem stabilem, & aliquam Rempublicam nobis habere licuisset.*

Gerebat tunc bellum Ægypti Rex cum Sorore CLEOPATRA. *Dio 40.* Cæsar itaque, cum esset Alexandriæ, voluit de con-

tro-

troverſis jure potiùs apud ſe , quàm armis inter ipſos diſceptari , eò quòd Conſul eſſet populi Romani , & quòd , ſuperioribus annis , cum Ptolomæo , patre regis , lege & Senatus conſulto ſocietas facta erat : Hoc ipſum verò indigniſſimè ferebant præfecti , quærentes majeſtatem regiam minui , quòd ad dicendam cauſam evocaretur. (*Cæſar libro de bello civili.*) Concitatis ergo animis , bellum adverſus Cæſarem moliantur , ſed ille poſt magna pericula victor , extincto Rege , non quidem redegit Ægyptum in provinciæ formam , ſed Cleopatræ ejuſque fratri minori regnum permisit. [*Ante Æram Vulgarem 47.*] *Plutarchus. Strabo lib. 17. Hirtius de bello Alexandrino. Oroſius lib. 6. cap. 16.*

Inde profeſtus in Syriam , ac poſt in Pontum , PHARNACEM Regem , Mithridatis filium , proſſigat , Cappadociam , Armeniam , Gallogræciam , Pontum & Bithyniam pacat. *Hirtius de bello Alexandrino. Livius Epit. 113. Diogenes lib. 42. Oroſius lib. 6. cap. 15. Eutropius lib. 6. Svetonius in Julio , cap. 35. Florus lib. 4. cap. 2.*

In Italiam ac Romam deinde reversus, [*Eodem anno 47. Ante Æram Vulg.*] media post hyeme, & ad Solstitium hybernum, ex Lilybæo trajicit in Aphricam, licet à summo aruspice monitus esset, ne ante brumam transmitteret. (*Cicero 2. de divin.*)

Eo confugerant à pugna Pharsalica SCIPIO & CATO, M. Portii Catonis pronepos, magnisque contractis copiis, JUBAM regem sibi consociaverant. Profectus igitur eò Cæsar ad internecionem omnes delet. [*Ante Æram Vulgarem 46.*] *Appianus lib. 2. Dio lib. 43. Florus lib. 4. cap. 2. Hirtius de bello Africano. Suetonius in Julio, cap. 3. Orosius lib. 6. cap. 16. Entropius lib. 6. Seneca lib. 3. Epistolarum.*

Et Cato quidem, ne in illius potestatem veniret, Uticæ mortem sibi conscivit ipse, quod quidem Cicero (*1. Officiorum*) defendit, & cui incredibilem quandam natura gravitatem dedisset, ei potius hoc faciendum fuisse dicit, quàm tyranni vultus aspiciendus. *De Catonis Uticensis interitu legatur Livius Epit. 114. Plutarchus in vita Catonis. Appianus lib. 2. de bello*

civi-

civili, *Hirtius lib. 5. Seneca Epist. 25. Valerius Maximus lib. 3. cap. 2. Florus lib. 4. cap. 2. Cicero 1. Offic. & 1. Tuscul. 4. de Finibus lib. 9. Epist. ad Patrum. Laërtius lib. 3. cap. 18. Gellius lib. 13. cap. 18. Dio lib. 43. Horatius lib. 1. Ode 12. lib. 2. Ode 1. Augustinus lib. 1. de civitate Dei, cap. 23. De illis autem, qui seipfos interficiunt, legatur Cicero Tuscul. quest. lib. 1. & in somnio Scipionis, & Joseph. lib. 3. cap. 14. belli Judaici. Augustinus de civitate Dei, lib. 1. cap. 22. Sextus Pompejus lib. 3. de verborum significationibus in voce Carnificis.*

Erat Stoicæ (de Stoicis videatur *Diogenes Laërtius lib. 7.*) disciplinæ Cato, & sententias horridiores nonnunquam in senatu defendebat, tanquam in Platonis versaretur politia, sicut ait Cicero, (*lib. 2. ad Att. Epit. 1.*) non tanquam in Romuli facce. De moribus Catonis videatur *Lucanus lib. 2. Vellejus lib. 1. Salustius in Catilinaria. Augustinus lib. 5. cap. 51. Civitatis Dei* scribit, Catonem à Pompejo, tanquam belli civilis heredem, relictum esse.

Romam postea Cæsar venit: cùmque de Gallia, Ægypto, Ponto & Africâ
tri-

triumphasset, adversus SEXTUM POMPE-
IUM, bellum suscepit, in Hispaniam profe-
ctus, eumque debellavit. *Livius Epit. 115.*
Dio lib. 43. Hirtius de bello Hispaniensi. Sve-
ronius in Julio, cap. 35. Orosius lib. 6. cap. 16.
Eutropius lib. 6.

Itaque devictis omnibus adversariis,
longè latèque pacatis populis, in urbem
rediit anno quinto, (*mense Octobr. Eo*
tempore annum ordinavit, ut nunc est, ope-
ra Sosigenis Mathematici, quem ex Alexan-
dria Romam duxit,) post inceptum bel-
lum civile, & cùm de Hispania trium-
phasset, Dictatoris quoque nomen atque
potestatem, sibi delatam, perpetuo sume-
ret, ac Senatum pro suo constitueret ar-
bitratu, reliquos etiam honores ac mune-
ra publicæ prope solus elargiretur, ac quibus
vellet, distribuere, in odia plurimorum in-
currit.

Mutato igitur Reipublicæ Statu, & ad
unius principatum redactâ summâ re-
rum, conjurationes in eum factæ, tan-
dem exarserunt, & quinto post mense,
quum Romam venisset, [*Ante Æram Vul-*
garem 44.] in curia Pompeji, fuit Idibus
Mar-

Martiis interfectus, (*Plutarchus in Cæsar. Florus lib. 4. cap. 4. Svetonius in Julio. Dio lib. 44. Orosius lib. 6. cap. 17. Zonaras tomo 2.*) ab iis ipsis, quos recenti beneficio sibi devinxerat, quibusque ignoverat, quòd bello Pompejano contra ipsum militassent. Hi erant M. & D. BRUTUS, C. CASSIUS, CN. DOMITIUS, C. TREBONIUS, Q. TULLIUS CIMBER, duo SERVILII, CASCA, HALA, & complures alii. *Appianus lib. 2.*

Ciceronem quoque M. Antonius Consul, collega Cæsaris, ut conscium cædis, ad Senatum coarguit, *Philippica 2.* quòd, interfecto Cæfare, statim cruentum, altè extollens M. Brutus pugionem, ipsam nominatim exclamasset, atque ei recuperatam libertatem esset gratulatus.

Tradunt nonnulli, C. Cæsa rem Græcis verbis affatum esse M. Brutum irruentem, & appellasse filium: *Svetonius in Julio, cap. 28. Dio 44.*) id quomodo accipiant illi, nescio. Hoc quidem ex Cicerone constat, Brutum annis quindecim fuisse natu minorem illo. *Serviliam, M. Bruti matrem, à Cæfare unice dilectam, & amplissimis muneribus donatam, autor est Svetonius in Julio, cap. 50.*

LEGES

LEGES aliquot tulit, partim Consul, partim Dictator, quæ propter ipsum JULIÆ dicuntur: *Agraria, de Judiciis, de Vi Majestatis, Repetundarum, de Sacerdotiis, de fœnore.*
Vide Hottomannum.

Sunt aliæ quædam ejus nominis, verum ab Octavio latæ.

Clementiam Cæsari tribuunt omnes: Cicero (*Philipp. 2.*) etiam ingenium, acumen, rationem, memoriam, literaturam, cogitationem, diligentiam: sed ejus dominatum ægerrimè tulit, occultè tamen, & in quadam ad Atticum Epistola, *Intelliges, inquit, id regnum vix semestre esse posse.* *Ad Atticum lib. 10. Epist. 7.*

Fuit autem in hac tota causa Cicero valdè lubricus, & inconstans: nam in bello secutus est partes atque castra Pompeji, licet ipsius animi dejectionem atque negligentiam reprehenderet, & in epistolis ad amicos, *C. Cæsarem belligerantem* vocabat *tyrannum* atque

monstrum. Ad Atticum lib. 8. Epist. 3. & 9. Sed hoc τέρρας horribili vigilantia, celeritate, diligentia est, item lib. 7. Epist. 19. & 20. lib. 10. Epist. 4. ad Atticum.

Profligato autem & extincto Pompejo, quum Cæsar multis ignosceret, stylum vertit, & tribus habitis orationibus ad cælum usque laudibus eum efferebat; (*Cicero pro Ligario, Marcello, Dejotaro*) Cùmque sibi fieri Cæsar insidias audisset, seque satis vixisse nonnunquam diceret, ille deprecatur, & orat, ut hanc opinionem deponat: Nam etsi gloriâ sit cumulatissimus, ideoque sibi quidem satis vixerit, non tamen satis vixisse Reipublicæ, quæ præsidio carere non possit ipsius atque tutela. De periculo non esse, quòd sit sollicitus: Nam omnes, inquit (*Cicero pro Marco Marcello*) tibi non modò excubias & custodias, sed etiam laterum nostrorum oppositus & corporum pollicemur.

A nece verò Cæsarismirum in modum exultabat, (*Philippicâ 2.*) & qui illum occidissent, eam gloriam consecutos esse dicebat, quæ vix cælo capi posse videretur,

tur, libro 9. Epistolarum ad familiar. Ep. 28.
*eadem Caesaris vocat divinum in
 Rempublicam beneficium.*

Hæc est igitur QUARTA & postrema
 MONARCHIA, quo quidem in loco notan-
 dum est, quomodo ex minimis initiis paula-
 tim ad summam potentiam creverit ea civi-
 tas, quæ à pastoribus condita, domina tan-
 dem evasit orbis terrarum. De victoriis po-
 puli Romani sic scribit Cicero lib. 3. in Verrem:
*Lugent omnes provincia, queruntur omnes li-
 beri populi: regna denique jam de nostris cupi-
 ditatibus ac injuriis expostulant. Locus in-
 ter Oceanum nullus est, neque tam longinquus,
 neque tam reconditus, quo non per hæc tempo-
 ra nostrorum hominum libido iniquitasque
 pervaserit.*

Nunc deinceps breviter, quantum li-
 cebit, exponam, quemadmodum ab illo re-
 rum fastigio, sensim postea de-
 clinarit ad interitum.

FINIS LIBRI PRIMI.

F

JO-